

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Polina Plaksina

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra sociologie

Etnická identita a její uchování v českém prostředí

Bakalářská práce

Autor: Polina Plaksina

Studijní program: S012 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor:	Polina Plaksina
Studium:	F17BP0151
Studijní program:	B6703 Sociologie
Studijní obor:	Sociologie obecná a empirická
Název bakalářské práce:	Etnická identita a její uchování v českém prostředí.
Název bakalářské práce AJ:	Ethnic identity and its preservation in the Czech environment

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je určit strategii uchování původní etnické identity u ruských a ukrajinských migrantů v české společnosti. Komparativní etnickou skupinu budou představovat vietnamští migranti, kterých akulturace v české společnosti je dobře popsána. Práce se zaměří na určení základních činitelů podporujících uchování etnické identity v procesu akulturace u různých etnických skupin. Metodou řešení a budou polo-strukturované rozhovory s představiteli dvou etnických skupin (ruské a ukrajinské), analýza rozhovorů a porovnání výsledků analýzy s výsledky výzkumu vietnamských migrantů.

- GIDDENS, Anthony. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Last Modern Age. Stanford: Stanford University Press, 1991
- KOLDINSKÁ, Kristyna a Harold C. SCHEU. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2017
- SZALO, Csaba. Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Praha: CDK, 2007

Zadávací pracoviště:	Katedra sociologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	22.10.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 01.05.2023

Plaksina Polina

Anotace

PLAKSINA, Polina. *Etnická identita a její uchování v českém prostředí*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023, Bakalářská práce. 69 s.

Bakalářská práce se pomocí empirického šetření zabývá strategií uchování etnické identity. Hlavním cílem je určit strategii uchování původní etnické identity u ruských a ukrajinských migrantů v české společnosti. V první, teoretické části práce jsou vymezeny pojmy, jako je identita a její typy, jako je osobní identita, sociální identita, kolektivní identita, plurální identita, stigmatizovaná identita, etnická identita, dále pak etnicita, adaptace, integrace, stereotypy, předsudky a migrace, teorie translaci sociálních identit, funkcionalismus, interakcionalismus, fenomenologická sociologie, integrativní přístup. Jsou uvedeny statistické údaje o počtu migrantů v České republice. Druhá část se zaměřuje na kvalitativní výzkum, ve kterém se zjišťováno, jak se uchovává a modifikuje etnická identita u různých etnických skupin (u Rusů a Ukrajinců) v českém prostředí, jakým způsobem probíhá integrace do cizího prostředí u cizinců, jaké faktory ovlivňuje tyto procesy. Metodou řešení a budou polo-strukturované rozhovory s představiteli dvou etnických skupin (ruské a ukrajinské).

Klíčová slova: identita, etnická identita, migrace, integrace, adaptace.

Annotation

PLAKSINA, Polina. *Ethnic identity and its preservation in the Czech environment*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2023, Bachelor Thesis. 69 pp.

The Bachelor's thesis deals with the strategy of preserving ethnic identity through empirical research. The main objective is to determine the strategy of preserving the original ethnic identity of Russian and Ukrainian migrants in Czech society. The first, theoretical part of the thesis defines concepts such as identity and its types, such as personal identity, social identity, collective identity, plural identity, stigmatized identity, ethnic identity, as well as ethnicity, adaptation, integration, stereotypes, prejudices, and migration, the theory of translation of social identities, functionalism, interactionism, phenomenological sociology, and an integrative approach. Statistical data on the number of migrants in the Czech Republic are presented. The second part focuses on qualitative research, which examines how ethnic identity is preserved and modified among different ethnic groups (Russians and Ukrainians) in the Czech environment, how the integration into a foreign environment takes place for foreigners, and what factors influence these processes. The method of solution will be semi-structured interviews with representatives of two ethnic groups (Russian and Ukrainian).

Keywords: identity, ethnic identity, migration, integration, adaptation.

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Jánovi Bunčákovi, CSc. za jeho vážený čas, odborné rady a připomínky, které mi poskytoval po dobu vypracovávání mé práce.

Obsah

ÚVOD	9
I. IDENTITA, ETNICITA A MIGRACE V SOCIOLOGICKÉ TEORII.....	9
1. IDENTITA A JEJÍ FORMOVÁNÍ.....	9
1.1. TYPY IDENTIT.....	11
1.1.1. OSOBNÍ IDENTITA.....	11
1.1.2. SOCIÁLNÍ IDENTITA.....	13
FUNKCIONALISMUS A STRUKTURÁLNÍ FUNKCIONALISMUS.....	13
SYMBOLICKÝ INTERAKCIONISMUS.....	14
FENOMENOLOGICKÁ SOCIOLOGIE.....	15
INTEGRATIVNÍ PŘÍSTUP.....	16
1.1.3. KOLEKTIVNÍ IDENTITA.....	17
1.1.4. PLURÁLNÍ IDENTITA.....	17
1.1.5. STIGMATIZOVANÁ IDENTITA.....	18
1.1.6. ETNICKÁ IDENTITA JAKO PŘÍKLAD SOCIÁLNÍ IDENTITY.....	19
2. ETNICITA	21
2.1. ETNICITA VS RASA.....	22
2.2. ETNICITA A KULTURA.....	23
2.3. ADAPTACE A INTEGRACE.....	24
2.4. STEREOTYPY A PŘEDSUDKY	25
3. MIGRACE.....	28
II. STAV DOSAVADNÍHO POZNÁNÍ	30
CÍL VÝZKUMU.....	30
OVLIVŇUJÍCÍ FAKTORY.....	30
PŘIBLIŽNÝ SCÉNÁŘ ROZHOVORU.....	32
ANALÝZA ROZHOVORŮ.....	34
ZÁVĚR.....	62
1. Závěry z výzkumu provedeného v roce 2020.....	62
2. Diskuze.....	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65

ÚVOD

Etnická identita je pro lidi velice důležitou součástí jejich osobnosti a společenského života. Přestože žijeme v globalizovaném světě, kde se kultury každý den prolínají a setkávají, zachování vlastní etnické identity má stále velký význam. Tato práce se zaměřuje na otázku, jak si Rusové a Ukrajinci v České republice uchovávají svou etnickou identitu a jaké faktory mají vliv na krystalizaci jejich identity.

V České republice žije značný počet cizinců (statistická data uvádím v práci níže). Mezi nimi jsou i Rusové a Ukrajinci, kteří tvoří značnou část všech cizinců žijících v České republice. Vzhledem k tomu, že etnická identita je součástí sociálního života každého jednotlivce, je velmi důležité a zajímavé se zamyslet nad tím, jak se tato identita dotváří a uchovává v novém prostředí, nové kultuře a společnosti.

Chtěla bych upozornit, že tato práce byla napsána v roce 2020. Používám statistická data pro rok 2020. Všechny rozhovory s respondenty jsem provedla také v této době. Z důvodu vzniku pandemie Covid-19 a následně války v Ukrajině jsem byla nucena přerušit své studium a až teď předkládám práci, která popisuje skutečnosti, které jsou v dnešní době již minulostí. Nicméně, na základě rozhovorů s ruskými a ukrajinskými respondenty provedenými v roce 2020 má bakalářská práce ukazuje, jak se v České republice formovala etnická identita u Rusů a Ukrajinců za normálních mírových okolností.

I. IDENTITA, ETNICITA A MIGRACE V SOCIOLOGICKÉ TEORII

1. IDENTITA A JEJÍ FORMOVÁNÍ

“Člověk je bytost přirozeně společenská”[Aristotelés, 384-322 př.n.l.], to znamená, že žije v prostředí lidí a rozvíjí se v rámci společnosti. Podle J. Kellera[1997:11] společnost je “souhrn individuí jednajících s ohledem na jednání druhých, a to v určitém historickém, prostorovém, kulturním a sociálním kontextu”. Aby člověk patřil do nějaké společnosti, musí dodržovat sociální normy a mít určité hodnoty, které jsou schválené touto společností. Normy jsou sociální pravidla, která definují vhodné a přijatelné chování ve společnosti, které je očekávané od lidí patřících

do této společnosti. Hodnoty jsou všeobecné přesvědčení o tom, co je správné a co je špatné, přesvědčení o důležitých standardech, které jsou zachovávány ve společnosti. [Browne, 2008:6]

Člověk se dozvídá o sociálních normách a hodnotách společnosti, ve které žije, během procesu socializace. “Socializace je komplexním celoživotním procesem, kterým si člověk osvojuje kulturu a formuje se jako sociální a individuální bytost. Jedná se o začleňování jedince do systému společenských vztahů a postupné vytváření vazeb s jinými lidmi”[Matoušek, 2008:193]. R. Havlík[2005:34] popisuje socializaci jako proces, ve kterém se bytost biologická mění na člena lidské společnosti. To znamená, že je to proces předávání kultury nebo začleňování do ní. Poznávání kultury, hodnot a norem, které jsou součástí této kultury, se umožňuje jednotlivcům přizpůsobit nové společnosti, ve které se narodili, a pomáhá zajistit stabilitu ve společnosti. Například jazyk umožňuje lidem komunikaci, učení, rozvoj svých myšlenek a názorů. Lidé musejí vědět, co od nich společnost očekává, jak se chovat vůči ostatním a co očekávat od lidí, které potkávají. Tímto způsobem socializace umožňuje předvídatelnost ve společenském životě, vyhýbá se chaosu a zmatenosti v každodenním životě. [Browne,2008:39]

Proces socializace hraje klíčovou roli pro formování identity, protože se formuje nebo se transformuje pouze během sociální interakce.[Novaja filosofskaja enciklopedia, 2010]. Jenkins[1996] tvrdí, že s pomocí poznávání vlastní kultury a vztahů s jinými jednotlivci, sociálními skupinami, subkulturami, lidmi, kteří rozšiřují myšlenky o tom, co je odlišuje nebo dělá podobnými s ostatními, jejich identity se formují.

Identita je komplikovaným a nejednoznačným pojetím ve společenských a humanitních vědách. Pojem identity v sociologii aktivně používají v teoretických a empirických sociologických pracích a má mnoha rozličných významů. Dnes se koncept identity šíří ve společenském životě i v sociální teorii jednotlivce a společnosti. Klasické pojetí identity v sociálně humanitním poznání vzniklo díky pracím amerického psychologa E.H. Eriksona. Badatel odkazuje na zformovaný Z. Freudem dynamický přístup v psychologii. Z. Freud psal, že “ego” vzniklo kvůli konfliktu mezi psychickými silami. Jakékoli psychické procesy se musí prozkoumávat dynamicky. Konflikt mezi původní sexualitou, kterou přirozeně má každý člověk a sociálním začátkem, který je formovaný rodičovskou autoritou a vládou rodiny a který je také od samého začátku života jednotlivce, vytváří “ego” jednotlivce. Právě tento dynamický proces je základem

teorie identity Eriksona. Badatel definoval identitu jako uvědomění jednotlivcem sebe ve svojí tělesnosti a v prostředí s jinými lidmi. Také Erikson popisuje identitu jako způsob organizace zkušeností. Identita může být buď skupinová nebo individuální. [Polyakova, 2016:24]

Z. Bauman [2004:166] tvrdí, že “ identita se stává prizmatem, jímž se odkrývají, uchopují a zkoumají ostatní aspekty současného života. Tradiční náměty sociálního výzkumu procházejí přestavbou, aby zapadly do diskurzu, který se dnes točí kolem osy identity”. Jinými slovy identita je o tom jak jednotlivci nebo skupiny vnímají a definují sami sebe a také jak jiní jednotlivci a skupiny vnímají a definují je. Formování identity je ovlivněné sociálními institucemi, například rodinou, vzdělávacím systémem nebo médií během procesu socializace. Identita jednotlivců a skupin zahrnuje dva elementy: osobní výběr a reakce vůči ostatním. Jednotlivci nejsou schopni si vybrat identitu, která by se jim líbila, a jsou faktory které mohou ovlivnit to jak je ostatní vnímají.[Browne, 2008:40]

Podle Browna [2008:46] jednotlivci mají množství identit. Identity se také mohou měnit. Hlavní faktory, které ovlivňují jednotlivce jsou:

1. sociální třída
2. gender
3. etnikum
4. národnost
5. věk

1.1. TYPY IDENTIT

1.1.1. OSOBNÍ IDENTITA

Podle Browna[2008:43] osobní identita vyplývá z otázky “kdo jsem?” - jak jednatlivec defínuje sám sebe, jak vnímá sebe jako jednatlivece v porovnávání s ostatními lidmi. Věci, které mu dávají unikátní osobitost nebo individuální charakteristiku: vlastní jméno, pas, číslo pojištění, otisk prstů. Také kamarádi, vztahy a osobní porozumění kdo je jako jednatlivec, tvoří osobní identitu. Identita individua není

určená nebo definitivní, protože se formuje a mění během života v souvislosti se sociálním, kulturním nebo politickým vývojem společnosti, v níž žije.

Americký psycholog a filozof A.G.Maslow tvrdí, že potřeba osobní identity je třetí základní potřebou člověka po uspokojení fyzických potřeb a potřeby sociálního bezpečí. Podle německého filozofa, psychologa a sociologa E. Fromma, potřeba vymezit hranice svého “Já” je spojená s lidskou přírodou. Na rozdíl od zvířete, které nevnímá sebe, člověk má rozum a musí vnímat sám sebe.[Dryajeva, 2014]

Jak již bylo uvedeno, americký psycholog E.H.Erikson byl jeden z prvních, kdo zkoumal pojetí identity jako socio-kulturní fenomén. E.H.Erikson předpokládal, že se “identita” skládá od prvních dní dítěte s pomocí vzájemných vztahů s prostředím, které ho obklopuje. Tímto způsobem se skládá představa o celistvosti svého “Já”, která je nezávislá na situaci a interakci s jinými lidmi.[Erikson,1996:43]

V koncepci symbolického interakcionismu G.Meada a Ch.Cooleyho se identita skládá během sociální interakce z hodnocení osobnosti jinými. Během interakce se sociálním prostředím, jednatel dostává zpětnou vazbu od společnosti ve formě mínění o něm. Tímto způsobem, představa jednotlivce o sobě je zrcadlením vytvořeného dojmu vůči němu ostatními. Na tom se zakládá to, co v terminologii Colleyho získalo název “Zrcadlové Já”, v terminologii Meada - “idea Já”. [Dryajeva, 2014]

Americký sociolog E.Goffman v rámci symbolického interakcionismu zkoumal vztah mezi jednotlivcem a společností, klíčovou roli hrálo formování dojmů o sobě. E.Goffman[1959] věnuje pozornost tomu, jak se lidé snaží zachránit svoje “Já” před jinými v každodenním životě. Osobní identitu dělí na dva typy: individuální identita (personal identity), která zahrnuje individuální vlastnosti osobnosti, a Já-identita (self-identity), která zahrnuje subjektivní vjem osobnosti o sobě. Třetí typ identity, o které píše E.Goffman je sociální identita, ale tento typ bude popsán v další části této práce. E.Goffman porovnává život s divadlem a člověka s hercem, který žije a hraje určitou roli. Také E.Goffman uvádí důležitý termín pro zkoumání problematiky identity - management dojmů (impression management), který označuje potřebu člověka ovlivňovat informaci o sobě, která postupuje do společnosti.[Goffman, 1959:208] Tento termín ukazuje jak jsou rozmanité identity i u jednoho člověka.

Důležitou teorií pro chápání fenoménu identity se stala kritická teorie Frankfurtské školy. Představitelé Frankfurtské školy T.Adorno, E.Fromm a H.Marcuse

popsali novou formu formování identity, která je typická pro technokratickou společnost. Podle jejich výzkumu, na místo předindustriálního “klanu” v industriální společnosti vstává “stádo”. Pocit osobní identity se ve společnosti uskutečňuje prožíváním zúčastněnosti a konformismem. Člověk odmítá svoje vlastní “Já” a mizí ve společnosti, aby se stal pro ní “jedním z nás”, a pouze tehdy vnímá sebe jako “Já”. [Dryajeva,2014]

Nová sociální realita - postmodernismus zesílila problém hledání identity. Obtížnost hledání identity moderního člověka je spojená s odcizením lidského základu ve společnosti. Nová epocha se dotkla nejenom sociálního systému (změna role informace, vývoj internet-technologií atd), ale i lidského světového názoru. Modernita přestala být tvrdou a určitou a tím se stává lidská identita nezřetelnou. O tom píše sociolog Z. Bauman v knize “Tekutá modernita”. Z. Bauman tvrdí, že v době “tekuté modernity” je potřeba zkoumat problém hledání identity bez odloučení od specifčnosti nové sociální reality.[Bauman, 2002]

1.1.2. SOCIÁLNÍ IDENTITA

Sociální identita nabízí neznačný prvek volby a definuje jednotlivcům vztah se sociálními skupinami, do kterých patří a čím jsou odlišné od ostatních sociálních skupin a jednotlivců. Takové skupiny mohou obsahovat ženy a muže, etnické skupiny nebo národní skupiny. Formování sociální identity také může vyplývat ze sociálních rolí jednotlivce.[Browne, 2008:43] V sociologických teoriích, které jsou používány pro zkoumání problému sociální identity, je možné zdůraznit následující přístupy: funkcionalismus a strukturální funkcionalismus, symbolický interakcionismus, fenomenologická sociologie a integrativní přístup.

FUNKCIONALISMUS A STRUKTURÁLNÍ FUNKCIONALISMUS

Základy funkcionalismu a strukturálního funkcionalismu jsou popsány v teoriích sociologů E. Durkheima a T. Parsonse. E. Durkheim zkoumal mechanismy formování sociální identity a vliv interakce se společností na jednotlivce. Badatel nepoužíval termín “identita” a rozpracoval teorii translaci sociálních identit, popsal strukturu a procesy konstruování “sociálního bytí” osobnosti, která je systémem

“nadindividuálního”, který odráží v jednotlivcích skupinovou příslušnost (náboženství, morální normy a principy atd), a který se předává v procesu socializace z generace na generaci.[Durkheim, 1991:73-75]

T. Parsons popisuje identitu jako systém kódů, prostřednictvím kterého se osobní významy symbolicky vyjadřují (s pomocí jazyka, hodnot atd) a determinují sociální jednání subjektu. Podle T. Parsonse se pojetí “identita” vztahuje ke dvěma aspektům postavení jednotlivce ve společnosti: znalost systému, ve kterém člověk jedná a chápání toho, co je normou a problém samoidentifikace a místa jednotlivce v normativním prostředí. V daném kontextu identita není stavem, ale strukturální charakteristikou osobnosti.[Parsons, 1998]

V rámci funkcionalismu a strukturálního funkcionalismu se identita zkoumá jako charakteristika jednotlivce, která se formuje v procesu interiorizaci sociálních norem a hodnot a předává se následujícím generacím v procesu socializace.[Balič,2013] Někteří badatelé označují, že analýza problémů sociální identity v rámci strukturálního funkcionalismu je možná pouze při stabilní společnosti, protože rozpracování teorie bylo omezené stanovením konkrétního strukturovaného objektu. [Luhmann, 2007:46]

SYMBOLICKÝ INTERAKCIONISMUS

V rámci symbolického interakcionismu je sociální identita objasněna ve výzkumech již uvedených sociologů - Ch. Cooleyho a G. Meada. Cooley se zabýval formováním osobní identity, které je závislé na vnímání sociálního prostředí na jednotlivce. G.Mead také zkoumal identitu jako důsledek sociální interakce. Instrumentem identifikací jednotlivce se skupinou je pojetí “zobecněný druhý” (generalized other).[Mead, 1996:225] Kvůli tomu, že se identita popisuje jako schopnost celistvě vnímat sebe a společnost, její struktura zahrnuje nejenom jednotu elementů, ale i jejich vazbu mezi sebou a celkem. Vnímaná identita se formuje prostřednictvím kategorií, které jsou zafixované v jazyce v důsledku sociální interakce. [Balič, 2014]

E.Goffman zdůraznil tři typy identit, které vyjadřují jak sociální determinaci, tak i individuální osobitost jednotlivce: sociální identita odráží typizaci osobnosti jinými lidmi na základě skupin příslušnosti - “sociální Já”, osobní identita - unikátní komplex individuálních rysů konkrétního člověka, které ho charakterizují jako objekt v čase a

prostředí, - “fyzické Já”, Já-identita - subjektivní vnímání své životní situace a vlastní osobitosti jednotlivcem - “reflexivní Já”. [Goffman, 1959]

Německý filozof a sociolog J. Habermas popisuje osobní a sociální identitu jako dvě nerozdělitelné dimenze, ve kterých se realizuje balancující Já-identita: osobní identita zajišťuje životní cestu, sociální identita umožňuje splňovat požadavky všech rolových systémů, ke kterým se vztahuje člověk. [Balič, 2013] Podle J. Habermasa se určení této rovnováhy stává s pomocí technik interakce. “Vertikální dimenze - osobní identita - zajišťuje spojení historie života člověka. Horizontální dimenze - sociální identita - zajišťuje možnost splňovat různé požadavky všech rolových systémů, do kterých člověk patří. Během interakce člověk formuje svou identitu usilováním o soulad mezi normativním očekáváním a očekáváním partnera. Současně s tím se člověk snaží vyjádřit svou neopakovatelnost.” [Habermas, 2002:369]

Tímto způsobem, interakcionisté popisují osobní identitu jako původně sociální tvoření. Na základě uvědomění svého sociálního postavení jednotlivcem je vnímání tohoto sociálního postavení jinými pomocí porovnání s postavením jiných skupin a společností.

FENOMENOLOGICKÁ SOCIOLOGIE

Fenomenologická sociologie poznání je představena v teorii P. Bergera a T. Luhmana. Autoři popisují identitu jako synonymum pojetí “Já-koncepce”. To znamená, že identita je celistvá představa, která je tvořena jednotlivcem o sobě, a je neměnná v jakékoli životní situaci. Také se identita projevuje s pojetím “identifikace”, což znamená vzájemný vztah s nějakou sociální skupinou. Tento rozpor se mezi dvěma způsoby formování identity řeší prostřednictvím dialektiky sociální fenomenologie. [Balič, 2013] “Identita je rozhodně klíčovým elementem subjektivní reality... formuje se sociálním procesem... se mění i reformuje sociálními vztahy” [Berger, 1995:279]. Podle Baliče [2013] samoidentifikace probíhá ne s konkrétními lidmi, ale s rolí, určitým chováním, které je způsobem typizace zkušeností v určitých okolnostech. Formování identity probíhá v kontextu specifických sociálních struktur.

Tímto způsobem se fenomenologický přístup zakládá na ideje konstruování osobnosti sociální reality a “Já-konceptu”, který se může transformovat pod vlivem změn ve společnosti i v osobnosti.

INTEGRATIVNÍ PŘÍSTUP

Představitelé integrativního přístupu jsou S. Huntington, P. Bourdieu a E. Giddense. P. Bourdieu uvádí nový termín “habitus”. Habitus je strukturovaným sociálním postojem, soubor určitého jednání a myšlení jednotlivce, který popisuje jeho zkušenosti a znalosti.[Bourdieu, 2002:10] Habitus je důležitý element formování sociální identity. Předpoklad existence a podobné sociální postavení jednotlivců umožňují vznik habitusů, na základě kterých se formují sociální společenství: skupiny, třídy atd. Individuální habitus je schopen k sebezachování, což ho uchrání před nepříznivým prostředím. Habitus se může obnovovat za účelem adaptace osobnosti. P. Bourdieu popisuje sociální identitu jako individuální komplex internalizovaných sociálních rysů objektivního a subjektivního charakteru.[Bourdieu, 2002:45-60]

Podle E. Giddense [2005:142] identita je spojena se sociálním postavením, které stanovuje práva a povinnosti, které aktér může zaktivizovat nebo splnit v různých společenstvích. Autor popisuje osobní identitu a sociální identitu jako kulturní fenomény současné společnosti, které vznikají v každodenním životě jednotlivce. Strukturu identity rozdělil na dvě části: konformismus (absolutní přizpůsobení) a uzavřenost do sebe. Celková identita je neuvědomělá jistota jednotlivce v příslušnosti do jakéhokoli kolektivu nebo skupiny, které mají stejné vědomí a představy.[Giddense, 2005:100-112]

S. Huntington zdůraznil několik klíčových aspektů ve zkoumání sociální identity. Identitu má jak jednatel, tak i skupiny, přičemž jednotlivci mohou formovat a měnit svou identitu pouze ve skupinách. Jednatelci mají možnost patřit do několika skupin najednou a “přepínat” identity, protože kolektivní identita je založena na předem stanovených pravidlech a není tak ohebná.

Identity jsou konstrukty, které jsou formované lidmi podle přání, potřeby nebo z donucení. Sociální skupiny a jednotlivci mají množství identit. Identity můžou být kulturními, sociálními, politickými, ekonomickými atd. Význam těchto identit se pro sociální skupiny a jednotlivce s časem mění, identity si navzájem doplňují nebo naopak mají mezi sebou konflikty. Identita je důsledkem interakce mezi konkrétním člověkem nebo skupinou a jinými lidmi. Vnímání jinými lidmi ovlivňuje samoidentifikaci

jednotlivce nebo skupiny. Pokud v novém sociálním kontextu je jednatel vydědencem, začíná považovat sebe za vydědence. [Huntington, 2004:50-53]

1.1.3. KOLEKTIVNÍ IDENTITA

Kolektivní identita je identita, která je sdílená sociální skupinou a zahrnuje prvky osobní a sociální identity. Tento typ identity se liší od osobní a sociální identity tím, že zahrnuje značné prvky volby jednotlivců. Jednatel se může rozhodnout s jakou skupinou chce sebe identifikovat a následně přijmout tuto identitu. Zatímco sociální identity, jako je gender, etnická příslušnost nebo národnost, jsou do značné míry definovány ostatními a jednotlivci mají pouze omezenou volbu v tom, zda identitu přijmou, či nikoli, identifikace sebe jako fotbalového fanouška nebo člena gangu je téměř úplná záležitost osobní volby.[Browne, 2008:41]

Podle srbské badatelky D. Stepanovich-Zaxarievské [2006:10-30] jsou základním regulátorem společenského života kolektivní hodnoty. Jednatelci vnímají osvojování těchto hodnot jako jeden z příznaků, že patří do určité sociální skupiny. Zformovaná kolektivní identita tvoří předpoklad pro realizaci jednatelcem systému sociálních rolí, což znamená, že "připravuje" jednatelce ke společenským vztahům. Další funkce kolektivní identity je upevnění historické paměti. Kvůli tomu členové společnosti během různého historického období prožívají subjektivní pocit spoluúčasti na společném osudu.

Kolektivní identita je nedílným elementem osobní identity. Jednatelce nemůže účelně realizovat svou individuální svobodu, jestli jeho identita jako člena skupiny je v nebezpečí. Jednatelce je vždy členem skupiny.[Chomyakov,2006:41] Podle filozofa Chomyakova pocit příslušnosti v současné společnosti je jedním ze základních faktorů, které stabilizují společenské vztahy.

1.1.4. PLURÁLNÍ IDENTITA

Jak již bylo uvedeno každý jednatelce má několik identit, které se formují podle sociální třídy, genderu, etnické příslušnosti, národnosti atd. [Browne, 2008:41] "Aby se jednatelce stal plnohodnotným členem společnosti, které jsou rozmanité, a vnímal celosvětové hodnoty tolerantnosti a respektu vůči všeobecným lidským právům,

jednotlivec musí přeskočit hranice svých identit”[OSN, 2004:26] “Pocit svébytnosti a příslušnosti k určité skupině, která sdílí vlastní hodnoty, hraje velkou roli pro jednotlivce. Nicméně každý jednotlivce ztotožňuje sebe s mnoha různými skupinami.” [OSN, 2004:17]

Plurální identita může být jednak vertikální (například Moskván - Rus - občan Ruské federace), jednak horizontální (ruský Čečenec, Belorus-Rus, Tatar-Rus). Jinými slovy, plurální identita je zdvojnásobení (ztrojnásobení atd) identifikačního potenciálu osobnosti, životní energie její bytí s Jinými v multisubjektním prostředí.[Grečko, 2009:48] Podle Grečka[2009:49] různorodost forem lidské identifikace je především pluralismus její základu nebo faktorů: rasa, etnikum, gender , národnost, religiozita atd. Grečko uvádí Gegele, který definuje subjekt jako něco, co je schopno držet v sobě svůj antagonismus a přijímat svoje “jiné” jak svoje. Volba a změna identity není rozmarem jednotlivce, ale realizace současné potřeby.[Grečko, 2009:50]

Z. Bauman [2005:180] tvrdí, že problém není v tom jak získat “správnou” identitu a donutit prostředí ji uznat, ale je v tom, jakou si identitu zvolit a jakým způsobem dokázat vybrat jinou, pokud dříve zvolená identita ztratila svou hodnotu.

1.1.5. STIGMATIZOVANÁ IDENTITA

Stigmatizovaná identita je identita, která je nežádoucí a ponižující a není akceptovaná ve společnosti.[Browne, 2013, s.41]

Pro hlubší pochopení fenoména stigmatizace je potřeba vysvětlit pojetí stigmatu. Stigma je jakákoli vada nebo nedostatek, který způsobí negativní vliv na schválení jednotlivce či sociální skupiny společností.[Kiselev, 1999:40] Jinými slovy, stigma zbavuje člověka statusu plnohodnotného člena společnosti, což se stává důvodem vzniku předpojatostí, diskriminace, sociální izolace, formuje negativní sociální identitu a komplikuje psychosociální adaptaci.

Problém stigmatizace je aktuální pro různé sociální kategorie: alkoholici, bezdomovci, chudí, narkomani, homosexuálové atd. [Smirnova, 2010: 45] E. Goffman v knize “Stigma” zdůrazňuje tři typy charakteristik, které definuje pojetím “stigma”: tělesné (slepota, nadváha, tělesný úraz atd), charakterní vady, které jsou vnímány jako slabost vůle (alkoholismus, homosexualita, narkomanie, psychická porucha atd.) a kmenová stigma (rasa, národnost, náboženství).[Goffman, 1986:14] M. Oganessian

uvádí další typ stigmatu a to je morální-právní stigma, které je důsledkem pokažené reputace. Tento typ stigmatu získává člověk, který diskreditovali sebe z mravní a právní strany v očích společnosti (zločinci, prostitutky)[Oganesyán, 1992:98]

Společnost stanovuje způsoby kategorizace lidí a určuje soubor hodnot, které se považují za normální pro každou kategorii. První dojem o člověku během interakce s ním umožňuje zjistit jeho hodnoty a stanovit jeho sociální identitu. Pokud ten člověk má odlišné hodnoty, které jsou nežádoucí pro toho druhého, stává se nebezpečným, slabým nebo “zkaženým”. Tímto způsobem se stává méněcenným, protože má nějakou vadu. [Goffman, 1986:3-6]

Podle Goffmana společnost sama formuje takzvanou “teorii stigmatu” (“stigma theory”) - ideologii, systém přesvědčení, vysvětlující nižší status stigmatizovaných lidí a ukazující na nebezpečnost pro společnost z jejich strany, která racionalizuje nepřátelský vztah k nim. [Goffman, 1986:15] Hlavní rolí “teorie stigmatu” hrají předpojatosti, které jsou důvodem negativního vztahu a chování vůči stigmatizovaným skupinám. Předpojatosti se liší podle různých forem, úrovně a podstaty projevů. Kromě zjevných předpojatostí v soustavně společnosti jsou skryté a více pokrokové formy. [Pettigrew, 2001:54]

1.1.6. ETNICKÁ IDENTITA JAKO PŘÍKLAD SOCIÁLNÍ IDENTITY

Etnická identita se jako jedná z forem sociální identity formuje během interakce mezi představiteli různých etnických skupin. “Všímám si podobnost mezi mnou a mými soukmenovci pouze když potkávám jiné národy”[Bauer, 2002:91]. To znamená, že se v důsledku takové interakce projevují tradiční, jazykové, životní rozdíly. Sociální antropolog F. Barth uvádí pojetí “diakritika” - indikátory etnické identity, kterými se stávají jazyk, historie, území, náboženství atd. V rámci této teorie formování etnické identity probíhá v oblasti sociálních interakcí.[Barth, 1969:211]

Formování etnické identity není možné bez porovnání s jinými skupinami, které se uskutečňuje prostřednictvím zdůrazňování specifických rysů. Etnická identita je instrumentem sloučení jednotlivce s jedněmi a rozdělení s druhými. Etnická identita umožňuje jednotlivcům stanovit “svoje” místo v systému sociokulturního prostředí a vytvářet interakce s jinými etnickými skupinami. [Merenkov, 2020:20] Podle T. Stefanenko vnímání lidmi své etnické příslušnosti souvisí s tím, zda-li žijí v

polyetnickém prostředí nebo v monoetnickém. Polyetnické prostředí nevyhnutelně formuje situace interakcí mezi různými etnickými skupinami a tím vytváří více způsobů získávání znalostí o specifiku “svoje” etnické skupiny a specifických osobitostech “jiných” etnických skupin.[Stefanenko, 1999:126]

Nedostatek zkušeností s mezietnickou interakcí na individuální nebo na skupinové úrovni zapříčiňuje malý zájem o vlastní etnickou identitu nebo tento zájem zcela chybí. Příkladem výše uvedeného je výzkum O. Romanove, který dokázal, že úroveň projevení etnické identity je mnohem vyšší u jednotlivců žijících v kulturním prostředí, které se do značné míry liší od jejich původního prostředí.[Romanova, 1994]

Hlavními faktory formování etnické identity jsou kulturní odlišnosti, které jsou závislé na politické situaci. Kulturní distance je indikátorem úrovně blízkosti nebo vzdálenosti kultur etnických skupin a je faktorem etnické identity.[Tishkov, 1997:23]

Původní území je také faktorem formování, fungování a vývoje etnické identity. E. Smith píše v knize *The Ethnic Revival in The Modern World* [1981] o tom, že místo původu je příčinou existence a uchování etnické identity jednotlivce. Vliv daného faktoru může být přímým nebo nepřímým. V prvním případě pobyt etnické skupiny na určitém území formuje během historického vývoje “emotivní” kulturní vazbu: vytváří se folklor, který je spojen s tímto “místem” a tím se formuje kultura. V druhém případě etnická skupina nebydlí tam, kde se narodila a kde se jejich etnická identita formovala. V tomto případě území formování etnické příslušnosti získává symbolický význam. To znamená, že etnická identita je formou sociální organizace kulturních odlišností. [Merenkov, 2020:21]

Představitelé různých etnických skupin nevyhnutelně narazí na problém hledání “svého místa” ve světě a stanovení “svých” a “jiných” v tomto světě. Tímto způsobem vzniká problém analýzy materiálu, protože se jmenovitě v jazyku formují a stabilně fungují představy o “svoje” a o “jiné” etnické příslušnosti. Jazyk je elementem etnické identity a zároveň faktorem její formování.[Merenkov, 2020:21] Podle teorie P. Kushnera klíčovým faktorem v rámci vyvinutých mezietnických interakcí etnických skupin je právě jazyk. Určitý jazyk se asociuje s určitou kulturou, jmenovitě etnickou, což znamená, že právě tento jazyk je schopen určit a vyjádřit danou kulturu. Podstata symbolické souvislosti je v tom, že jazyk a kultura symbolicky představují určité etnické skupiny, které mluví v určitém jazyce. [Kushner, 1951:20-26]

2. ETNICITA

Zájem vědců o etnické problematice je zjevný a zcela odůvodnitelný. Svět, ve kterém žijeme, je polyetnický. Pojetí “etnicita” se upevnilo v kategoriálním aparátu společenských věd: v sociální a kulturní antropologii, etnologii, psychologii, politologii a sociologii. [Skvorcov, 1999:21] Do poloviny 20. století mnoho vědců předpokládalo, že etnicita bude postupně ztrácet svůj význam ve společenském životě kvůli tendencím modernizace, vývoje občanské společnosti a osobnostech individualismu. Avšak historická praktika ukázala, že etnicita a také spojené s ní formy nacionalismu se nejenom uchovaly, ale i zesílily roli v sociálních a politických procesech. Dnes jsou etnické problémy velmi aktuální v celosvětových společnostech. [Skvorcov, 1999:22].

Nehledě na časté používání pojetí etnicity, “etnicita je zcela novým pojetím”. [Glazer a Moynihan, 1975:1]. Poprvé toto pojetí bylo popsáno v Oxfordském slovníku anglického jazyka v roce 1974, avšak pojetí etnicita bylo dříve použité v práci amerických vědců L. Warnera a P. Lunta[1942], která se nazývá “The Status System of a Modern Community”. Nicméně slovo “etnický” vzniklo mnohem dříve v Řecku (řec. ἔθνος - národ), které bylo původně použité ve významu “pohanský”. V Americe začali používat termín “etnické skupiny” během druhé světové války vůči Židům, Italům, Mexičanům a představitelům jiných národů, které žili v Americe, ale nebyli občané Ameriky.[Skvorcov, 1999: 22]

Podle N.Skvorcova [1999:22] se etnickými problémy v různých aspektech zabývají společenské vědy a jedna z nich je sociologie. Zkoumání etnicity v evropských a severoamerických sociologických tradicích mají rozdíly. V Americe, kde se kvůli historickým příčinám vyvíjela specifická struktura obyvatelstva vyznačující etnickými a rasovými rozmanitostmi, tento faktor začali sociologicky zkoumat již od 10. a 20. let. 20. století (Chicagská škola). V Evropě sociologové začali zkoumat tento fenomén jenom v 60.-70. letech, kdy za ekonomických a politických okolností důrazně dospělo ke zvětšení počtu migrantů v industriálně rozvinutých státech. Během adaptace v novém kulturním prostředí se etničtí migranti snažili uchovat svoje tradice, systémy příbuzenských vztahů a sociální vztahy uvnitř komunit. Postupně “etnický element” ve struktuře obyvatelů evropských států získává nemalý význam, čím ovlivnil fungování důležitých sociálních mechanismů a rozdělení společenských zdrojů, což přitáhlo pozornost sociologů.[Skvorcov, 1999:23]

Tradiční interpretace etnicity: etnicita je formou sociální organizace kulturních odlišností. Její základem je komplex kulturních vlastností, které spojují členy určitého etnika a odlišují je od jiných etnik. Etnicita se zpravidla zkoumá jako fenomén, který vytváří hranice mezi různými společnostmi, avšak tento fenomén je také spojen s procesy realizace základních mechanismů vzniku a existence společnosti.[Kučukov, 2017]

Zakladatel etnografie a antropolog B. Malinowski[2015:14] popsal etnicitu jako systémový souhrn různých institucí, jejichž funkce jsou zabezpečení uspokojení prvotních a druhotných biologických potřeb, které vznikly společně s kulturou. Podle F. Fajzullina[2014:9] je etnicita způsobem adaptace ve světě společenských vztahů a v sociálním prostředí své existence, možnost uspokojení duševních, morálně estetických potřeb, které nevyhnutelně vznikají během praktického jednání.

Podle T. Gerasimenko [2015:180] každé etnikum má svoje etnické rysy. Jeden z těchto rysů jednotlivě není nutným či dostatečným etnodiferencujícím faktorem. Pouze souhrn několika rysů mohou identifikovat etnikum. To znamená, že etnika jsou kolektivy s nezřetelnými hranicemi. Existuje několik etnických rysů, které pomáhají určit etnicitu skupin či jednotlivce:

1. Určité celistvé území.
2. Přítomnost socioekonomických vazeb mezi jednotlivými částmi etniku.
3. Specifické rysy tradiční materiální a duchovní kultury.
4. Jazyk.
5. Náboženské představy.
6. Rasové odlišnosti.
7. Etnické sebeuvědomění.
8. Etnická identita.
9. Národní charakter.

2.1. ETNICITA VS RASA

Kategorie rasy, která znamenala souhrn zděděných přírodních charakteristik, vznikla jako výlučně biologická kategorie. Nicméně pojetí rasy hraje důležitou roli ve společenském životě, ovlivňuje lidské chování a životní styl.[Skvorcov, 1998: 55] Z pohledu sociálních vztahů rasa je jeden z druhů skupin, které jsou zdůrazněné sociálním

prostředím kvůli nějakému antropologickému příznaků, které jsou symboly sociálních a kulturních hodnot.[Iljin, 1994:190] Jinými slovy, rasa existuje jako sociální a kulturní konstrukt bez ohledu na to, zda je rasa “biologická” nebo není. M. Banton je přesvědčen o tom, že je důležité zdůraznit rozdíly mezi pojetím etnicita a pojetím rasa. Rasa se týká kategorizace (vnější stanovení) a je spojena s procesy vyloučení (“Jiných”). Etnicita je tehdy spojena se skupinovou identifikací (Nás), přičemž členství v etnické skupině je obvykle dobrovolné a členství v rasové skupině není.[Banton,1983:11]

2.2. ETNICITA A KULTURA

Každé etnikum má etnickou kulturu. Jinými slovy, má souhrn vytvořených a nahromaděných materiálních a duchovních hodnot a také pevné stereotypy lidského chování, s pomocí kterých předávají základní pojmy a představy z generace na generaci. Toto předávání se uskutečňuje nebiologickým způsobem. Pokud byly děti vychovány v různých kulturních společnostech, budou mít různé kulturní zručnosti.[Hugget, 1979: 84] Kultura předpokládá přítomnost historické paměti a je bezvyhradným atributem etniku a civilizací.[Gerasimenko, 2015: 181]

Podle J. Bromleje [1982:73] se etnokulturní odlišnosti zformovaly dříve než ostatní odlišnosti, protože se na začátku vývoje etniku skládali stereotypy chování v dané společnosti. Etnicita je formou organizace kulturních odlišností, etnikem jsou nosiči kultury. J. Bromlej rozděluje etnickou kulturu a kulturu etnika a vysvětluje to tím, že kultura etnika zahrnuje etnickou kulturu a také mezietnické, mezinárodní komponenty kultury. Etnická kultura je neměnným základem. Tento názor je diskutabilní, protože jakákoli kultura může přebírat elementy od jiných kultur. [Bromlej, 1982: 75]

Etnická kultura má důležité vlastnosti a mechanismy jejich realizace: stabilita a schopnost reprodukce, což znamená předávání informace dalším generacím. Mezietnické kontakty jsou také předávání informace. Informace je způsobem existence etnické kultury. Hlavními mechanismy vnímání stereotypů kultury jsou symboly, proto je jazyk velmi důležitý. [Gerasimenko, 2015: 182] T. Gerasimenko[2015:183] popisuje dvě úrovně etnické kultury: životní (život lidí, oblečení, jídlo atd) a profesionální (umění, literatura, filozofie).

2.3. ADAPTACE A INTEGRACE

Sociální adaptace je proces a důsledek aktivního přizpůsobení sociálních skupin podmínkám nového kulturního prostředí. Předpokládá se, že důsledkem úspěšné sociální adaptace jednotlivce je dosažení jím shody s novým kulturním prostředím, přijetí hodnot, tradic, norem a standardů chování jako svých vlastních.[Popov, 2015:5] V antropologii vyjadřují podobné kategorie: inkulturace a akulturace. Jsou to formy a úrovně dlouhodobého procesu adaptace, definující proces a důsledek vstupu osobnosti či etnosociální skupiny do jiné kultury. [Miňušev, 1999: 53] Antropologové R. Redfield, R. Linton a M. Herskovits zkoumali fenomén adaptace a definovali ho jako důsledek dlouhodobého styku skupin s různými kulturami, který se projevuje změnami hodnotových systémů a kulturních modelů těchto skupin. [Popov, 2015: 5-6]

Základem metodologie a teorie sociální adaptace a kulturní integrace jsou práce sociologa E. Goffmana. Autor píše o tom, že sociální chování lidí tvoří sociální pravidla a sociální život vcelku. Všechny jevy, kterými se zabývá sociologie musejí být vysvětleny v oblasti sociální interakce jako procesu sociálního života, který umožňuje sociokulturní integraci. V knize "Všichni hrajeme divadlo" E. Goffman definuje adaptaci a integraci jako systém vzájemného proniknutí na základě vzájemného porozumění různých sociálních "Já" v situaci sociální interakce.[Popov, 2015:7]

Konečným důsledkem integračního a adaptačního procesu je vzájemný konsensus individuálních a etnoskupinivých subjektů adaptace a nového sociokulturního prostředí. Sociokulturní integrace jako důsledek úspěšné adaptace se měří následujícími indikátory[Popov, 2015:12]:

1. Spokojenost adaptantů se svým postavením v novém prostředí.
2. Osvojení hodnot, norem, standardů chování nové společnosti.
3. Ovládání jazykem.
4. Interakce s představiteli nové společnosti.
5. Účast v sociálním a kulturním životě nové společnosti.

Ve struktuře sociální adaptace osobnosti jsou následující komponenty: úroveň integrace osobnosti s makro- a mikroprostředím, úroveň realizace osobnostního potenciálu a psychický stav. Důležitým faktorem sociální adaptace je tolerantnost

osobnosti. Sociokulturní tolerantnost řeší problém konfliktů mezi pozicí jednotlivce a nařízením nového prostředí. [Popov, 2015:39]

Americký futurist A. Toffler [1997:258] píše o tom, že jestli náhle vytáhnout člověka z jeho prostředí a umístit ho do nového, které se velmi liší od toho obvyklého, s jinou koncepcí času, práce, lásky, náboženství, a poté se zbavit člověka možnosti vrátit do známého sociálního prostředí, tento člověk bude náchylným k otřesu. Pokud tato kultura je ve stavu chaosu nebo se její hodnoty neustále mění, tento pocit ztracenosti se znovu zesílí. Pokud celá společnost nebo generace se najednou objeví v novém odlišném světě, důsledkem se stane všeobecná dezorientace a strach budoucna. Taková situace potřebuje od jednotlivce či sociální skupiny mobilizaci zdrojů pro adaptaci k ní. Analýza současné společnosti byla provedena v práci U. Becka a A. Giddense. Autoři nazvali takovou společnost "riziková společnost". Takovým způsobem formování rizikové společnosti a potřeba přizpůsobení sociálním rizikům vyvolali vznik nového vědeckého směru - sociologie adaptace. [Krasavina, 2015:46]

Socializace a adaptace jsou spojeny mezi sebou, protože se v obou případech říká o interiorizaci jednotlivcem sociálních norem a o zpětném vlivu jednotlivce na sociální prostředí. Hlavní rozdíl je v tom, že adaptace je především proces a důsledek aktivního přizpůsobení k *novému* prostředí. Také v procesu socializace dominují terminální hodnoty (aktuální a budoucí cíle jednotlivce), v procesu adaptace instrumentální (morálka a vhodnost) [Krasavina, 2015:46]

2.4. STEREOTYPY A PŘEDSUDKY

V dnešní době při současné interakci mezi představiteli různých kultur vznikají neporozumění nebo konflikty. V každém případě se to projevuje odcizením či nepřijetím představitelů jiných kultur. Všechny reakce jsou přímo spojeny se stereotypy a předsudky, které definují charakter mezikulturních komunikací. [Popkov, 2002:179]

Předsudky jsou názory a vztahy jedné skupiny vůči jiné. Lidé můžou mít příznivé předsudky o skupinách, se kterými se identifikují a také mít negativní předsudky o jiných skupinách. Předsudky jsou často založené na stereotypech - stanovené a neměnné charakteristiky sociální skupiny. Stereotypy se často vztahují k minoritám etnických skupin. Některé stereotypy mohou být částečně pravdivými, některé jsou mechanismem

vytlačování. Stereotypy se stali částí kulturního pochopení a je komplikované je rozrušit, i když jsou nepřipustným zkreslením reality. [Browne, 2008:668-669]

Ve společenských vědách pojetí “stereotyp” popsali W. Lippmann [1922:56]. Toto pojetí se opírá na vnímání a zpracovávání informace o sociálním světě a také na to, nakolik tyto procesy sociálně upevněny. Stereotyp je do nějaké míry výmysl, fikce, která pomáhá porozumět světu, který obklopuje jednotlivce. Avšak se nedá říct, že stereotyp je lež, jde tady o reprezentaci světa, která se tvoří jednotlivcem. Hlavní příčinou existence stereotypů je psychologická lidská potřeba v kategorizaci a klasifikaci sociálních objektů. Reálný svět je příliš velký, komplikovaný a měnící, aby ho mohl člověk bezprostředně vnímat. Lidé rekonstruují svět v jednodušší model, což je příčinou vzniku stereotypů. [Popkov, 2002:179]

V. Bergmann popsal čtyři přístupy v teoriích, které pomáhají pochopit jak vznikají a fungují stereotypy:

1. Teorie individuální psychologie a psychodynamická teorie osobnosti. Podle daného přístupu, vznikají stereotypy v důsledku neadekvátního zpracovávání jednotlivcem svých vnitřních konfliktů. Jinými slovy se jedinec snaží řešit svůj vnitřní konflikt s pomocí ochranného mechanismu vytvoření stereotypů.

2. Kognitivní teorie sociálního vnímání. Podle této teorie jsou stereotypy procesy “normálního” zpracovávání informace sociálního vnímání. Pro uchování a podporu orientace v obklopujícím světě, vnímání musí být uspořádaným. Vnější a sociální odlišnosti (pohlaví, etnická příslušnost, oblečení atd.) vytvářejí rysy či vlastnosti, podle kterých se jednotlivci rozdělují podle kategorií.

3. Teorie sociálních skupin. Vznik stereotypů je spojen s konkurencí a vývojem konfliktních situací mezi sociálními skupinami. Etnocentrická přecenení vlastní skupiny zvětšuje její vnitřní homogennost a tím usnadňuje vnitřní procesy rozhodování a upevňuje vztahy uvnitř skupiny. Avšak etnocentrismus vede ke zkreslenému vnímání cizích skupin, zvýšené konfliktnosti a vytváření negativních stereotypů.

4. Teorie sociálního a kulturního učení jednotlivců. Tyto teorie vysvětlují procesy předávání a šíření stereotypů. V každé kultuře existuje poměrně stabilní normy a hodnoty, které regulují vztah vůči jiným etnickým skupinám. Stereotypizace probíhá ne na základě osobní zkušenosti a konfliktů s členy jiných skupin, ale prostřednictvím předávání již existujících stereotypů. Jinými slovy vztah

a hodnocení jiných skupin se předávají v bezprostřední interakci se sociálním prostředím s pomocí stanovených mechanismů: imitace, identifikace, pozorování atd. [Popkov, 2015:183]

Podle O. Rosche jsou 3 základní funkce stereotypů [Popkov, 2015:184]:

1. Předávání poměrně pravdivé informace.
2. Orientační funkce.
3. Vliv na vytváření reality.

Blízkým, ale odlišným od pojetí “stereotyp” je pojetí “předsudek”. G. Allport [1954:9] definuje předsudek jako antipatii, která se skládá z chybné a pevné generalizace. Předsudky se mohou vyjadřovat na verbální úrovni a úrovni smyslové. Mohou se vztahovat ke skupině, nebo i k jednotlivému člověku jako členů této skupiny. Stereotypy ukazují jaká je skupina a jaké charakteristiky mají její členové, předsudky předávají pocit nebo emoce, které pociťujeme vůči dané skupině. Předsudek je negativní hodnocení jednotlivce, který patří do určité skupiny, pouze kvůli tomu, že je členem této skupiny. [Popkov, 2015:188]

R. Schaefer [1996:35] předpokládá, že předsudky vytvářejí pevné generalizované přesvědčení o chování a vlastnostech členů jiných skupin, které se formují v rámci vlastní kultury. Tyto přesvědčení mají kognitivní, rozvíjející v negativním směru význam, který se neshoduje s vlastní interpretací členů projednávaných skupin, tím se formuje rámec, ve kterém se interpretuje interakce se skupinou.

Podle V. Popkova [2015:188] jsou následující charakteristiky předsudků:

1. Předsudky jsou všeobecnými abstraktními charakteristikami, které jakýmkoli způsobem popisují určitou skupinu lidí.
2. Předsudky jsou specifické, protože jsou zaměřeny na omezenou sociální skupinu, která může být identifikována podle empiricky stanovených vlastností (pohlaví, věk atd.).
3. Předsudky mají kognitivní význam, protože se vztahují k charakteristikám a typům chování skupin a také popisují je.
4. Předsudky jsou spojeny s jakýmkoli negativním míněním či názorem.

Jak stereotypy, tak i předsudky jsou elementy kultury. Předsudky jsou součástí kultury ve formě normativních pravidel, což formuje představu o tom, “co a jak musí

být” a jakým způsobem se musí reagovat na členy určitých vnějších skupin. Předsudky se formují během procesu socializace a upevňují se pod vlivem kulturních norem a hodnot vlastní skupiny. Formování předsudků je často spojeno s potřebou lidí určit svoje postavení vůči jiným, jmenovitě kdy je potřeba vyznačit převahu vlastní etnické skupiny.[Popkov,2015:189] Ve mnoha případech jsou základními faktory socioekonomické, kulturní a také současná politická situace. Podle H. Tajfela [1982] socioekonomický, kulturní a normativní kontexty meziskupinových vztahů jsou spojeny s identifikací a hodnocením spolupůsobených skupin. Pozitivní identifikace se většinou týká vlastní kulturní skupiny, vůči cizí kulturní skupiny se demonstruje negativní identifikace nebo i diskriminace. Proto předsudky mají více “sociální” původ než etnické stereotypy, ve kterých se “kulturní” element dominuje nad “sociální”. [Popkov, 2015:189]

3. MIGRACE

Migrace je sociálním faktorem, historickým procesem. Migrace ovlivňuje vývoj společnosti a zároveň je důsledkem politických, socioekonomických a demografických faktorů.[Šilov, 2018: 382].

Migrace je jedna z nejrozšířenějších forem globalizace.[Held, 2004:356] Současná mezinárodní migrace se definuje několika charakteristikami[Novožilova, 2013:101]:

1. Lidé se stěhují z méně rozvinutých zemí do více rozvinutých. Před tím masová migrace byla zaměřena převážně na méně rozvinuté území.
2. Současná migrace není spojena s kolonizací či vybojováním, což ji odlišuje od migrace předchozích epoch.
3. Rozpadla se dřívější synchronicita technologického vývoje a demografických procesů, které stimulovali migraci. Dříve technologicky rozvinuté státy měli nejrychlejší populační růst. Dnes rychlý populační růst prožívají nejméně rozvinuté země.
4. Současná mezinárodní migrace je masovým mezikulturním přemístěním. Předchozí migrační procesy zpravidla přerozdělovali obyvatelstvo v rámci jedné kulturní oblasti. Dnešní migrace přechází přes etnické a kulturní hranice, často i náboženské hranice.

5. Většina dnešních migrantů se nesnaží změnit trvalé bydliště, protože vstupují do migračních procesů jako pracovní migranti s přechodným pobytem. Lidé se přizpůsobují novému prostředí, které se stalo globálním a bylo stvořeno kapitalistickým trhem.

Z. Brzezinski [2004: 62] předpokládá, že migrační toky se nejčastěji posouvají z chudých zemí a regionů světa. Autor popisuje demografické a migrační procesy jako nové zdroje nebezpečí globální stability. Z. Brzezinski tvrdí, že se největší migrační tlak uskutečňuje od zón s nejméně příznivou sociální situací. V těchto zemích žije největší část světové populace a je tam nejvyšší úroveň světové chudoby.

Podle E. Novožilove[2013:101] nejaktivnější účastníci migrace jsou země a regiony přežívající dobu trvalých změn kvůli zapojení do globálních tržních, pracovních a informačních sítí. Ekonomická globalizace vede k masovému vytlačení lidí z obvyklého životního prostředí a tvoří mobilní skupiny obyvatel. Avšak zapojení do sítí tržních ekonomických vztahů vytváří příznivé možnosti pro dosažení ekonomického blahobytu. Proto současná mezinárodní migrace není spojena s nepřítomností rozvoje, ale naopak s rozvojem jako takovým. [Massey, 2002:162]

Hlavní příčiny migrace můžeme rozdělit na čtyři skupiny[Logunova, 2018:1]:

1. Ekonomická migrace. Změna pobytu je spojena s hledáním práce nebo služebním postupem. Vznik daného typu migrace je důsledkem globalizačních procesů a blízké integrace národních ekonomik.

2. Sociální migrace. Tento typ migrace vzniká kdy se lidé stěhují a hledají lepší životní podmínky nebo následují rodiče či příbuzných.

3. Politická migrace. Příčinou politické migrace je tyranský politický režim, revoluce, války atd.

4. Ekologická migrace. Daný typ migrace se vyvolává přírodními katastrofami: uragány, potopy, sucho atd.

Jedním z pozitivních důsledků migrace je kulturní rozmanitost, která pomáhá zeslabit rasové předsudky a diskriminaci. Díky migraci je možné poznat osobitosti lidského života v cizích zemích, což přináší rozmanitost téměř do všech oblastí života. Lidé začínají respektovat práva a svobodu jiných. [Logunova, 2018:2]

II. STAV DOSAVADNÍHO POZNÁNÍ

CÍL VÝZKUMU

K 31. březnu 2020 bylo registrováno celkem 604 076 cizinců na území České republiky. Mezi osobami cizí státní příslušnosti převažují občané třetích zemí (358 675 osob, tj. 59,4%) nad občany členských států EU, EHP a Švýcarska (245 401 osob, tj. 40,6%) . Na prvním místě je Ukrajina, počet ukrajinských migrantů pobývajících na území České republiky je 151 481 osob, tj. 25,1%. Na druhém místě je Slovensko (121 036 osob, tj. 20,0%), na třetím místě je Vietnam (62 290 osob, tj. 10,3%), na čtvrtém místě je Rusko (39 363 osob, tj. 6,5%). [Ministerstvo vnitra České republiky, 2020:1]

Ve své práci se pokouším analyzovat faktory, které ovlivňují krystalizaci a udržování etnické identity u Rusů a Ukrajinců v České republice. Zaměřuji se především na kulturním prostředí, ve kterém žijí, vztahy s novým okolím, jazykové zvyky a jiné aspekty, které by mohli hrát důležitou a klíčovou roli při formování etnické identity v českém prostředí.

OVLIVŇUJÍCÍ FAKTORY

1. Národní, sociální a regionální původ, udržování vazeb

Národnost a etnicita jsou faktory, které definují kolektivní identitu jednotlivce, původ respondenta je klíčovým zdrojem etnické identity. Udržování vazeb s rodinou a kamarády po odjezdu podporuje uchování etnické identity. Udržování vazeb se sociálním prostředím původu je přirozené, normální. V rozhovorech se chceme dovědět, jak intenzivní a důležité jsou v porovnání s těmito původními vztahy vazby na nové – české sociální prostředí. Vzájemný poměr vztahů mezi původním a novým sociálním prostředím je důležitým ukazatelem „vrůstání“ do nového prostředí.

2. Důvody pobytu v ČR a osobní perspektivy

V tomto okruhu je cílem zjistit příčinu migrace respondentů do České republiky: zda byla vyvolána nouzí nebo cílevědomým přáním. Také je důležité zjistit, jak dlouho bydlí v České republice, zda respondenti plánují tu zůstat, vrátit se zpátky, či odjet do jiné země. Předpokládám, že důvody a délka pobytu společně s perspektivou do budoucna a vytvářejí motivační důvody k akulturaci, protože akulturace navazuje na vůli k aktivní účasti v novém sociokulturním prostředí.

3. Pracovní činnost v ČR a její kulturní souvislosti

V daném okruhu je nutno charakterizovat pracovní činnost respondentů v České republice, jako sociálně-ekonomického a věcného činitele, který vede k integraci s českým prostředím a zároveň umožňuje uplatnění osobnostního sociálního kapitálu. Práce a využití osobního sociálního kapitálu jsou dvě důležité složky sociální adaptace každého jednotlivce. Pracovní činnosti nabízejí různé možnosti průniku do kulturního prostředí, jako i různé možnosti seberealizace.

4. Přijetí základních prvků kultury

Důsledkem úspěšné akulturace je dosažení shody s novým prostředím, přijetí norem, hodnot a standardů chování za své vlastní. Zjištění míry přijetí prvků české kultury respondenty ukazuje úroveň přizpůsobení novému kulturnímu prostředí, v daném případě české společnosti.

5. Sociální integrace v českém prostředí

Kolektivní identita se formuje v podmínkách sociální integrace. Sociální integrace je zároveň podmíněna úspěšnou akulturací a vede k pocitu sounáležitosti se sociálním prostředím. V daném okruhu je důležité posoudit základní indikátory, které vypovídají o sociální integraci respondentů: interakce a vztahy s představiteli české společnosti a účast v různých formách běžného sociálního života.

6. Vytváření pluralitní kolektivní identity

Přijímání nové identity je dlouhodobý proces, ve kterém člověk realizuje různé sociální potřeby. Chceme zjistit, zda u respondentů vzniká zájem o novou kolektivní identitu a jak je silný. Chceme zjistit, zda se respondenti chtějí integrovat, tedy pocítují potřebu začlenění do českého sociálního prostředí. V tomto procesu se obvykle vytváří pluralitní identita, kdy člověk nabývá dvojí identity. Hledáme známky ztotožnění nejenom s původní, ale i s novou etnickou skupinou.

7. Relativizace symbolů národní příslušnosti.

V tomto okruhu se zaměřujeme na důslednost dodržování národních a náboženských tradic a svátečních rituálů jako neverbalizovaných projevů etnické identity. Chceme zjistit, zda v českém kulturním prostředí probíhá jejich relativizace.

PŘIBLIŽNÝ SCÉNÁŘ ROZHOVORU

1. Kolik je Vám přibližně let, kde jste se narodil? Kým byli vaši rodiče?
2. Kde jste prožil dětství, chodil do základní školy, střední nebo vysoké školy?
3. Jaký vztah jste si vytvořil k městu nebo oblasti, odkud pocházíte? Teskníte někdy za ním?
4. Jak dlouho bydlíte v České republice a co vás sem přivedlo?
5. Bylo to studium, osobní známost, práce, nebo něco jiné?
6. Chtěl jste se něčemu v Rusku (na Ukrajině) nepříjemnému vyhnout a jak se to povedlo?
7. Co v Česku děláte, čím se zabýváte? Máte zde dostatečné možnosti k uplatnění svých zájmů? Jste spokojen s výškou výdělků nebo příjmů? Jak hodnotíte svou osobní ekonomickou perspektivu v Česku?
8. V jakém městě v Česku teď bydlíte, líbí se vám to město, vytvořil jste si k němu i osobnější vztah? Jak se utvářel váš vztah k tomuto městu?
9. Jak dobře umíte česky? Díváte se na českou televizi, posloucháte české rádio, čtete českou beletrii, časopisy pro zábavu?
10. Jak dlouho a jak jste se učil česky, dělalo vám něco potíže, narážíte někdy i v současnosti na nějaké jazykové potíže? Jaké? Kdy a kde?

11. S kým žijete zde v Česku? S rodinou, s přáteli z předchozích let, z Ruska nebo Ukrajiny, s lidmi – přáteli Čechy, nebo sám?
12. Máte tady intimnější přítelkyni, přítele? Čecha – Češku, nebo za své vlasti?
13. Znáte v Česku někoho ze starší emigrace, například koho rodiče nebo staří rodiče pocházejí z Ruska nebo dnešní Ukrajiny?
14. Máte někdy pocit osamělosti, cizosti?
15. Máte mezi Čechy kamarády, se kterými můžete společně vyrazit do hospody, do klubu, na zábavu?
16. Máte svou oblíbenou hospodu, ve které už znáte několik lidí, třeba z personálu?
17. Věnujete se zde nějaké volnočasové aktivitě? Jakým způsobem a s kým?
18. Co si naprosto soukromě myslíte o Češích? Jak velké jsou mezi nimi rozdíly a jak moc mají společného?
19. Jaký je váš vztah k národním svátkům? Připomínáte si spíše ty ze své vlasti, nebo české?
20. Co si myslíte o oddělení pravoslavné ukrajinské církve od ruské? Je to pro vás důležité?
21. Dal byste pokřtít své děti? V jaké církvi?
22. Jak byste se stavěl k tomu, kdyby vaše dítě nebo děti začali považovat Česko za svou vlast?
23. Myslíte, že byste někdy mohl vy sám začít považovat Česko za svou vlast?
24. Víím, že je to hrozně složitá otázka, ale i tak se zeptám: Jaké plány si děláte do budoucna?

Bylo provedeno 6 rozhovorů: 3 rozhovory s etnickými Rusy a 3 rozhovory s etnickými Ukrajinci. V níže uvedených komentářích a citacích jsou respondenti první skupiny označeni písmenem R (Rusové), respondenti druhé skupiny jsou označeni písmenem U (Ukrajinci).

Celkový čas provádění rozhovorů byl vždy od 20 do 30 minut. Všechny rozhovory probíhaly v ruštině. Některé otázky se měnily nebo byly nahrazovány podle situace.

Analýza rozhovorů je provedena podle jednotlivých výzkumných otázek

ANALÝZA ROZHOVORŮ

1. Národní, sociální a regionální původ, udržování vazeb

Respondent 1.R

První respondentka je slečna z Ruska, je jí 22 let. Narodila se a vyrostla ve velkoměstě, které se nazývá Jekatěrinburg. Respondentka vyrostla v úplné rodině, má dva bratři: staršího (28) a mladšího (15). Matka pracuje administrátorkou v stomatologické klinice, otec je podnikatel. Respondentka má důvěrné vztahy se svými rodiči, ale má osobnější vztah jmenovitě s matkou, nazývá ji nejlepší kamarádkou. Díky rodičům pořád cestovala po celém světě se školou, učila se cizí jazyky. K ničemu ji nikdy nenutili, nikdy neměla problémy se studiem na střední škole a samostatně si zvolila obor, který chtěla v budoucnu vystudovat. Po odjezdu z Ruska se její rodiče rozvedli, ale jsou oba stále v kontaktu s respondentkou: píšou si skoro každý den a často si volají. Momentálně studuje sociologii na vysoké škole, pracuje hosteskou a prodavačkou. Rodiče ji finančně podporují. Jezdí do Ruska na návštěvu alespoň jednou za rok. Respondentka je svobodná, před tím měla rusky mluvícího přítele, který také bydlí v České republice.

Respondent 2.R

Druhá respondentka je také slečna z Ruska, je jí 21 let. Pochází z města Rizaň. Respondentka má úplnou rodinu a je jediným dítětem. Rodiče jsou oba podnikatelé a mají společný byznys, respondentka označila, že není jejich rodina bohatá, ale je spíše "střední". Do 12 let bydlela bez rodičů s babičkou a dědečkem, proto má teplé vztahy právě s nimi. Babička je v důchodu, dědeček je pracující důchodce. Do stěhování do České republiky nemohla respondentka najít společný jazyk s rodiči, neměla s nimi špatné vztahy, ale nemohla je nazvat důvěrnými. Momentálně vystudovala obor Mezinárodní vztahy v Praze a plánuje pokračovat ve studiu na magisterské úrovni. Po její odjezdu se vztahy s rodiči mnohem zlepšily, podporují jí morálně a finančně. Respondentka jezdí domu do Ruska minimálně dvakrát ročně. Již 4 roky má vztah s Čechem.

Respondent 3.R

Třetí respondentka je slečna z Ruska, je jí 26 let. Narodila se ve městě Jekatěrinburg. Je jediným dítětem v úplné rodině. Téma rodiny pro respondentku je velmi intimní, nechce se o tom dělit. Matka pracuje v realitní kanceláři, otec je podnikatel v oblasti prodeje. Nemají blízké vztahy, avšak ji finančně pomáhali po odjezdu. Matka respondentky nevěřila, že dokáže všechno zvládnout sama, proto hlavní motivace respondentky dosáhnout úspěchu pocházela z vlastního přání dokázat svým rodičům opačné. Nehledě na to, že si volají a píšou skoro každý den, iniciativa vždy pochází ze strany respondentky. Momentálně vystudovala politologii v Hradci Králové a pracuje v realitní kanceláři v Praze, plánuje se vracet zpátky do Ruska a tam zůstat, je svobodná.

Respondent 4.U

Další respondentka je slečna z Ukrajiny, je jí 21 let. Pochází z hlavního města Ukrajiny Kyjeva. Narodila se v úplné rodině a je také jediným dítětem v rodině. Rodiče jsou oba právníci. Stěhování do České republiky bylo nápadem otce. Pro matku bylo toto rozhodnutí nesnadné, protože vždy měly velmi blízký vztah. Do dnes jí rodiče podporují finančně, každý den si volá s matkou, s otcem si píšou párkrát za týden. Jezdí na návštěvu docela často, někdy i třikrát za rok. Během posledních dvou let si respondentka všimla, že se s rodiči odcizila: mají svůj vlastní život a už nejsou tak blízké jak to bylo před tím. Vysvětluje to tak, že je již dospělá, je to normální, že má svůj život a rodiče mají svůj vlastní, avšak je jí z toho občas smutno. Respondentka studovala dva roky medicínu v Hradci Králové, dva roky zpátky se odstěhovala do Prahy, změnila obor a pokračuje v bakalářském studiu. Pracuje v odběrovém centru na testování Covid-19 v Praze. Momentálně má přítele, jsou spolu dva roky a je z Izraele.

Respondent 5.U

Další respondent je muž, je mu 29 let. Narodil se na Ukrajině v Odese. Vyrostl v neúplné rodině s matkou. S otcem má dobré vztahy, ale nemůže je nazvat blízkými.

Matka respondenta je farmaceut, otec je inkasista. Respondent finančně podporuje svoje rodiče a jezdí domů alespoň jednou za rok. V dětství často trávil čas s dědečkem, díky kterému se začal zajímat o dějiny. Po ukončení střední školy vystudoval obor historie na Ukrajině. Během roční služby na vojně pochopil, že by chtěl bydlet někde jinde a odjel do České republiky. Momentálně studuje politologii v Hradci Králové, je v posledním ročníku. Respondent se plánuje stěhovat do Prahy a pracovat tam. 5 let měl vztah s Ruskou, teď je svobodný.

Respondent 6.U

Poslední respondent je muž z Ukrajiny, je mu 27 let. Narodil se v Sevastopole. V Charkově vystudoval architekturu a pochopil, že chce zkoumat něco nového. Respondent vyrostl v úplné rodině, má mladšího bratra. Se všemi členy rodiny má důvěrné a teplé vztahy. Matka je hospodářka a otec je podnikatel. Celý život bydlet u moře, proto plánuje v budoucnu koupit chatu někde u moře, zůstat v České republice nechce. Rodiče respondenta finančně podporují, volají se velmi často. Jezdí domů alespoň dvakrát ročně. Mladší bratr se stěhoval do České republiky několik let zpátky a také studuje na vysoké škole. Respondent je v posledním ročníku v Praze, studuje psychologii. Věnuje mnoho času studiu. Přítelkyně respondenta je z Bulharska, ale mluví rusky. Několik měsíců bydlí spolu.

Shrnutí

Většina respondentů má důvěrné vztahy se svou rodinou: často si volají a píšou. Rodiče je finančně podporují. Jedna respondentka uvedla, že neměla blízké a teplé vztahy s rodiči, avšak se jejich vztah mnohem zlepšil po odjezdu do České republiky. Pouze jedna respondentka nikdy neměla a nemá důvěrné a blízké vztahy se svou rodinou, i když ji vždy finančně podporovali. Všichni respondenti se rozhodli odjet do České republiky sami a pouze jedna respondentka řekla, že odjezd byl nápadem její otce. Všichni respondenti momentálně studují na vysoké škole.

2. Důvody pobytu v ČR a osobní perspektivy.

Respondent 1.R

Respondentka 1.R bydlí v České republice skoro 5 let. Cílem stěhování bylo studium. Respondentka nechtěla zůstat v Rusku, protože si myslí, že v Evropě je více možností. Rozhodla se studovat právě v České republice, protože je tu studium zadarmo.

"V Rusku je jiný vzdělávací systém, nemáme tam přijímačky, pouze maturitu. Podle svých výsledků si můžeš zvolit univerzitu a obor, pokud máš dost bodů. Stalo se tak, že jsem měla málo bodů, proto bych měla platit za studium, a to je hodně peněz. Nejlepší variantou bylo rozhodnutí jet studovat do Česka."

Také říkala, že se jí vždy líbilo město, kde se narodila, porovnává ho s Prahou. Matka respondentky jí často tvrdila, že je v Evropě lepší život, lepší práce a peníze. Od 15 let doporučovali ji rodiče jet do zahraničí po ukončení studia na střední škole.

"Nevěděla jsem, jestli to můžu zvládnout sama, jet do cizí země bez rodičů a kamarádů. Jsem neuměla ani jazyk, jenom "Ahoj". Ale díky mamě a nejlepší kamarádce, které podporovaly mne, konečně jsem se rozhodla tam jet. A nelituju."

Respondentka 1.R má dobré znalosti angličtiny a chtěla se naučit i češtinu, proto vystudovala kurzy češtiny v Poděbradech. Během studia si uvědomila, že by již nechtěla studovat vysokou školu v Praze. Vysvětluje to tak, že všichni Rusové a Ukrajinci plánují studovat právě tam. Její cílem bylo změnit sociokulturní prostředí, naučit se dobře jazyk a přiblížit se k Čechům.

"Nechtěla jsem odjet z Ruska do Evropy, abych pak studovala s ruskými studenty a mluvila rusky, to je nesmysl. Chtěla jsem někam kde bych se mohla ponořit do české společnosti. Tam jsem chtěla být Češkou, doma - Ruskou."

Otázka o budoucnosti byla pro respondentku opravdu složitá. "Já fakt nevím, moje plány se mění každé půl roku. Občas se mám náladu vrátit domu do Ruska, zůstat s mámou. Pak se chci odstěhovat do Prahy, pracovat tam. Teď si přemýšlím, že bych mohla jet někam na Erasmus a najít si tam nějakou práci. To je tak složitá otázka pro mně, chci si zvolit správnou cestu a nevím jestli je jediná."

Respondent 2.R

Respondentka 2.R také vystudovala kurzy češtiny v Poděbradech, bydlí tu 5 let. Po maturitě nechtěla studovat v Rusku, chtěla zkusit něco nového a říká, že její rozhodnutí bylo spontánním.

"Řekla jsem si, že tam prostě jedu. Teď bych to nikdy neudělala. Ne proto, že se mi nelíbí v Česku, jenže je to pro mě šílenství - jet do cizího místa, nic nevíš a neumíš jazyk. Jsem si to uvědomila až teď. Pamatuju ten den, kdy jsem přijela do Poděbrad a říkám si "No a co teď?"

Respondentka chtěla jet do České republiky, protože měla známé, které tu také studovali. Její rodiče nechtěli, aby jela do zahraničí, tvrdili, že je malá a hloupá. Dědeček a babička jí naopak podporovali a zaplatili jí studium.

"Nechtěla jsem zůstat s rodiči, to byla moje hlavní motivace. Alespoň někam, ale ne s nimi. Tvrdili, že nejsem ještě dospělá, že je budu potřebovat, ale mi nepomůžou pokud odjedu. To bylo pro mě nepříjemné, ale už jsme to vyřešili, rodiče přiznali svou vinu."

Respondentka se učila německý jazyk na střední škole, proto chtěla v tom pokračovat, během prvního roku v České republice měla online lekce německého jazyka. Udělala přijímací zkoušky a začala studovat obor "Mezinárodní vztahy" v Praze jak i plánovala před tím. Momentálně má vztah s Čechem a plánuje zůstat v České republice, pokračovat ve studiu a zároveň pracovat.

"Možná bych chtěla odjet do Německa nebo do Rakouska, ale jenom na pár měsíců. Je mi tu v Česku dobře, mám tu přitele, nové kamarády, školu, práci."

Respondent 3.R

Respondentka 3.R bydlí v České republice skoro 7 let. Když jí bylo 16 let, jela se školou do Belgie. To byla její první zkušenost s cestováním do zahraničí. Od té doby se plánovala stěhovat do Evropy a vybírala nejlepší zemi kde by mohla nejdřív studovat zadarmo. Druhým faktorem byla ekonomická stabilita země a umístění. Nejlepší variantou se stala Česká republika.

"Především jsem chtěla jet tam, kde nemusím platit za studium, protože za mou školu by nikdo nezaplatil. Mohla jsem jet do Francie nebo Německa, ale je tam to zcela drahé. Když jsem přijela do Česka, jedna koruna stala 1,8 ruble."

Rodiče ji zaplatili kurzy češtiny v Praze, ale morálně nepodporovali. Motivace pro stěhování byla dokázat svým rodičům, že může dosáhnout víc, než si myslí. Po 6 letech v České republice se zklamala ve vzdělávacím systému, již 6 let se snaží udělat státní zkoušky a dokončit vysokou školu.

"Jsem věčná studentka. V srpnu mám státnice, možná konečně to budu mít za sebou. Jsem se zklamala ve svém oboru a celkově ve vzdělávacím systému, nejde mi to."

Respondentka tvrdí, že by chtěla odjet zpátky do Ruska, protože si necítí dobře v cizí zemi. Pobyt v České republice je pro respondentku negativní zkušenost, protože nenašla blízké kamarády, nemůže dokončit studium a pociťuje nedostatek finančních prostředků. Momentálně nemá motivaci tu zůstat.

"..jenom nějaká lhostejnost, přemýšlím nad tím, že bych radši jela domu. Jsem unavená, nemám žádných morálních sil něco dělat abych mohla zlepšit svůj život. Chci zpátky do Jekatěrinburgu, miluju Jekatěrinburg."

Respondent 4.U

Respondentka bydlí v České republice 5 let. Odjet do zahraničí byl nápad otce. Její rodiče chtěli, aby studovala právě v České republice, protože považují danou zemi za bezpečnou. Respondentka uvádí, že je nespokojená se zdravotnictvím na Ukrajině a pro ní je to velmi důležité, protože studuje medicínu. Další příčinou byla možnost studovat bez poplatků.

"Samozřejmě je výhodou, že můžu studovat zdarma. Je tu vysoká kvalita vzdělání a celkově života. Česko je bezpečný stát, můžu klidně jít ven v noci. Toto není možné na Ukrajině, tam zůstanu radši doma."

Respondentka ukončila kurzy českého jazyka v Poděbradech a během druhého roku studovala na vysoké škole v Hradci Králové, ale nelíbilo se jí tam, proto změnila svůj obor a odjela do Prahy.

"Hradec je nějaký smutný a nudný, nic se tam nedělo. Malé městečko, málo lidí, pro mne je Praha mnohem lepší."

Respondentka "miluje" město, kde se narodila a má teplé vzpomínky vůči své vlasti.

"Miluji Ukrajinu, stýská se mi moc."

Momentálně má přítele, který také studuje medicínu. Plánují se spolu stěhovat do Německa a pracovat tam, proto se učí německý jazyk.

"Česko je dobrý začátek, je mi tu docela fajn, ale chci pokračovat dál. V Německu je ještě víc možností proto chceme s přítelem zkusit tam jet, sehnat práci a zůstat tam na neurčitou dobu."

Respondent 5.U

Respondent bydlí v ČR také skoro 5 let. Hlavní motivace pro stěhování bylo přání si vydělat peníze a zůstat v Evropě, protože nevěděl jak by to mohl zvládnout na Ukrajině. Rychle zhoršující se politická situace donutila respondenta odjet do České republiky. Aby tu mohl zůstat nadlouho, potřeboval právě studentské vízum. Zvolil si obor politologii, protože se o politiku hodně zajímal. Před studiem na vysoké škole v Hradci Králové se také učil český jazyk v Poděbradech. Během prvních měsíců v České republice si našel přítelkyni, se kterou se odstěhoval do Hradce Králové.

"Hlavní problém je vláda, ani nechci dál pokračovat, to bude nadlouho."

Respondent se rozhodl jet do České republiky, protože si také myslí, že je tu stabilní ekonomika a hlavní výhodou je studium zadarmo. Po příjezdu se jeho plány změnili, věnuje čas pouze studiu a občas má brigády. Hlavním cílem je teď dokončit bakalářské studium a pokračovat na magisterské úrovni, ale v Praze.

"Hradec je klidné studentské město, ale já už tu nechci být, smrtelná nuda."

Pro respondenta je otázka o jeho budoucnosti také velmi složitá, zatím neví, jestli zůstane v České republice neboli odjede do jiné evropské země. Jedině by se nechtěl vrátit zpátky do Ukrajiny.

"Ukrajina vždy byla mou vlastí a navždy zůstane, rád tam jezdím, ale nevím co bych tam mohl dělat. Možná zůstanu v Praze, ale víš jak, všechno se může rychle změnit. Možná pojedou někam do Afriky na praxi."

Respondent 6.U

Respondent vystudoval kurzy českého jazyka v Poděbradech a již 4 roky bydlí v Praze. Po dokončení studia na vysoké škole na Ukrajině chtěl začít studovat něco úplně nové. Zvolil si obor psychologii a nelituje. Jeden z hlavních důvodů, proč odjel z

Ukrajiny, byl politický konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou kvůli anexi Krymu. Respondent se narodil a vyrostl právě tam, proto nechtěl zůstat. Česká republika byla pro respondenta nejlepší variantou, protože není tak daleko od Ukrajiny. Následující příčiny se shodují s příčinami ostatních respondentů: ekonomická stabilita a možnost studovat zadarmo. Také respondent doplnil, že se nejlepší bratrův kamarád odstěhoval do ČR a pozitivně ohodnotil danou zemi, což také ovlivnilo jeho rozhodnutí.

„Bůh ví, co bych teď dělal, pokud bych neodjel. Jakmile se to všechno začalo, jsem pochopil, že okamžitě musím někam pryč. O Česku jsem slyšel dost, kámoš brácha tu také studuje, tvrdil, že je tu fajn.“

V budoucnu neplánuje zůstat v ČR, rok zpátky chtěl odjet do Ameriky a studovat tam psychologii a nějakou dobu bydlet. Momentálně se jeho plány změnili, chce se odjet do nějaké země, kde by mohl být u moře. Nevyhovuje respondentovi počasí a umístění.

„Je mi tu docela dobře, škola je v pohodě, nejsou tu vysoké ceny a tak. Ale jsem si zvykl na sluníčko, moře, bydlel jsem vždy s rodiči na velké chatě. Po škole chci jet někam kde je teplo.“

Shrnutí

Hlavním cílem respondentů byl studium v Evropě. Pro ně je stěhování do České republiky možností studovat zadarmo. Většina respondentů definovali Českou republiku jako ekonomicky stabilní a bezpečnou zemi. Skoro všichni respondenti bydlí v České republice 5 let. Pouze jedna respondentka bydlí v Česku 7 let.

Respondenti z Ukrajiny se chtěli vyhnout politickým a zdravotnickým problémům, přičemž respondenti z Ruska neuváděli žádný problém, který by je donutil odjet z Ruska. Pouze jedna respondentka uvedla, že její hlavní motivace byla nebydlet s rodiči

3. Pracovní činnost v ČR a její kulturní souvislosti

Respondent 1.R

Respondentka pracuje hosteskou na různých promo-akcích, mezinárodních konferencích, také má ještě jednu brigádu: prodává losy na pobočce "Sazka". Během koronavirové krizi nepracovala, finančně ji podporovali rodiče a přítel. Respondentka tvrdí, že byla před tím spokojena s výškou příjmů, přičemž pracovala hodně, ale to byla jediná možnost si vydělat peníze během studia. Na začátku svého pobytu v České republice narazila na potíže si najít práci. Hlavní problém byl v tom, že je cizinka a má pouze dlouhodobý pobyt. Pro zaměstnavatele byla to zbytečná práce a velká odpovědnost: měl by odevzdávat dodatečné dokumenty, žádosti a dohody. Pár let zpátky se respondentce povedlo a potkala náhodou svého zaměstnavatele během jednorázové brigády v obchodním centru. Zaměstnavatel ji nabídl různé varianty brigád a možnost dlouhodobé spolupráce.

"Řekla mi, že jsem pracovitá a hezká, že chce, aby s ní pracovala. Nevadilo ji, že jsem Ruska, že musíme podepsat milion papírů. Nabídla dobré peníze, všude platili třeba 100-110 na hodinu, tam to bylo minimálně 200. Pracovala jsem hodně, to jo. Když jsem neměla školu, jsem pracovala. Byly to promo-akce: prodávala jsem elektronické cigarety, rum, tabák. Jsem hodně komunikovala s lidmi, to je fakt super zkušenost. Asi díky tomu, teď mluvím dobře česky."

Momentálně pracuje a studuje v Hradci Králové, dva roky bydlela s přítelem na bytě přímo v centru města na Velkém náměstí. Nájem platili skoro napůl a neměli žádné finanční potíže.

"Zase jsem měla štěstí si najít pěkný velký byt v centru Hradce a za dobré peníze. Měsíčně jsem si mohla vydělat cca 20-25 tisíc, platila jsem za byt 6 tisíc, přítel o tisícovku navíc. Nemůžu říct, že jsme měli hodně peněz, ale mohli jsme jet někam, třeba na Ukrajinu na dva týdne nebo do Rakouska na týden, často jsme cestovali. Neumím šetřit, jako vůbec, ale chápala jsem, že rodiče mi nemůžou furt posílat peníze, jsem už dospěla. Mají svoje starosti."

Respondentka zatím neví kde by pracovala v budoucnu a nechtěla by hledat pouze brigády, ale zatím nemá jiné možnosti a má z toho strach.

"Potřebuju stálou práci, protože když máš brigády, nikdy nevíš, kolik si vyděláš příští měsíc, kolik budeš mít směn, furt musíš jezdit do různých trafik a i do různých měst. Kvůli tomu, že jsem měla špatné zkušenosti se zaměstnáním, které byly spojeny právě s tím, že jsem cizinka, fakt se bojím, že nenajdu dobrou práci tady."

Respondent 2.R

Další respondentka studuje v Karlové Univerzitě a pracuje na pobočce Vodafone a také má brigadu v sociálním centru. Během rozhovoru upřesnila, že pracuje na pobočce pouze několik dní a její výdělek je přímo spojen s prodejem. V sociálním centru si nemůže vydělat dost, ale je to pro ní spíš příjemná zkušenost, než způsob výdělku. Bydlí na pokoje sama, snaží se platit najem, ale posílají ji peníze rodiče.

"Hodně času věnuju škole, musím furt něco psát, číst, odevzdávat. Teď jsem v posledním ročníku a píšu bakalářku a mám dost času na to, abych už někde pracovala. Ve Vodafone je dobrý kolektiv, jsou tam i ruští pracovníci. Není to komplikovaná práce, ale je tam hodně nové informace... V sociálním centru dělám administrativní práci, nevydělám si tam peníze, které bych chtěla, ale to je dobrá zkušenost, vůbec nelituju."

Respondentka bydlí v Praze již 4 roky, město se jí líbí a nechtěla by jet nikam jinam. Plánuje dokončit magisterské studium, jet do zahraničí na Erasmus. Neřekla přímo, čím by se chtěla v budoucnu zabývat, protože si není jistá.

"Praha je super velké a energické město, i do teď když jdu na procházku, všude fotím... Mám v létě přijímačky, snad to zvládnou. Četla jsem, že během magisterského studia musím jet na Erasmus, ale zatím nevím, kam bych chtěla, možná do Německa nebo Rakouska. Po škole bych měla najít dobrou práci, ale nevím no. Je pravděpodobnost, že škola nabídne praxi v nějaké firmě a pak bych tam mohla pracovat dál."

Respondent 3.R

Respondentka pracuje v Praze a studuje politologii v Hradci Králové. Momentálně má státní zkoušky a je to její poslední pokus, protože se před tím snažila obhájit svou bakalářskou práci a nevyšlo to. Pracuje v realitní kanceláři, její výdělek je spojen s počtem uzavřených smlouv, zatím má docela nízký příjem, ale ví, že se to s časem zvýší.

"Teď si skoro nic nevydělávám, pracuju jen několik měsíců. To je práce na perspektivu, musím hodně makat, aby to bylo pak lip. Abych měla nějaké peníze, pracuju online doma, překládám texty a tak."

Respondentka bydlí na pokoje sama, rodiče již finančně nepomáhají. Není spokojena s výškou příjmů, ale neví, co by mohla dělat. Hlavní příčinou je nedostatek motivace. Odjela z Hradce Králové do Prahy, protože si myslí, že je v Praze víc možností a perspektiv. Hradec Králové popisuje jako čisté a klidné město, ale je příliš malé pro zajímavý život. Praha je pro respondentku lepší, avšak je moc hlučné a zalidněné město.

"Pracuju a pracuju a stejně nemám peníze. Fakt se snažím, ale to prostě nejde, nechci celý život překládat žádosti a univerzitní články. Jsem tu už tolik let a nic. Takový život mně nevyhovuje, mám z toho depresi."

Několik let zpátky pracovala v pojišťovně v Praze, ale během koronavirusové krizi jí dali výpověď a na nějakou dobu zůstala bez práce.

Respondent 4.U

Respondentka studuje medicínu a pracuje v odběrovém centru na testování Covid-19 v Praze. Kvůli tomu, že první dva roky studovala v Hradci Králové a změnila svůj obor po odjezdu do Prahy, je ve druhém ročníku. Respondentka je spokojená s výškou svého příjmu, ale do dnes jí finančně podporují rodiče.

"Můžu říct kolik mi platí? 200 na hodinu! Jestli je svátek, teda o dvakrát víc, to je super, jsem spokojena. Jsem na telefonu, není náročná práce."

Respondentka bydlí na kolejích a je sama na pokoje. V budoucnu plánuje dokončit studium, stěhovat se do Německa a pracovat doktorkou. Popisuje Prahu jako velmi krásné a multikulturní město. Toto město se jí líbí mnohem víc, než Hradec Králové. Jak již bylo uvedeno, je pro ní nudným a smutným městem, kde si cítila depresivně.

"Nechápu jak může být Praha takovým krásným městem, je tu tolik různých lidí, je tu kulturní diverzita a je to naprosto super. Čerpám hodně pozitivní energie když třeba jdu na procházku nebo když jsem prostě venku. Vůbec nelituju, že jsem nezůstala v Hradci. Hradec, jak jsem říkala, je pro mně jeden velký smutek, promiň."

Plánuje zůstat a pracovat v České republice minimálně 5-7 let, hodnotí svou osobní ekonomickou perspektivu pozitivně. Respondentka si jistá, že si bez problémů najde práci v Praze a bude mít dostatečné možnosti k uplatnění jakékoli zájmů. Avšak má cíl odjet do Německa, protože je tam lepší ekonomická perspektiva.

Respondent 5.U

Respondent studuje politologii v Hradci Králové, je v posledním ročníku, má v létě státní zkoušky a obhajobu bakalářské práci. Nemá stálou práci, ale občas pracuje v restauraci, dělá číšníka nebo barmana. Hodně času věnuje studiu, ale o víkendu jezdí na brigády: pracuje na inventurách, jako pracovní síla na stavbách a také dělá číšníka v hospodách. Respondent pracuje nejenom v Hradci Králové, ale i Praze nebo v malých městech v okolí. S výškou příjmů je docela spokojen, tvrdí, že nepotřebuje hodně peněz na to, aby byl šťastným.

"Nejsem závislý na penězích, mohu žít bez problémů, i když mám třeba 3 tisíce. Také hodně šetřím, mám penízky a nepotřebuju si furt hledat brigády."

Plánuje se stěhovat do Prahy, protože je unaven z Hradce Králové. Zatím neví, jestli by chtěl pokračovat ve studiu na magisterské úrovni nebo by chtěl začít pracovat. Respondent nechce se vracet na Ukrajinu, avšak si není jistý, čím by se chtěl zabývat v České republice.

"Budu jako politolog jo? Ale co budu pak po škole dělat? Netrefím. To je pro mě nejdůležitější otázka, vadí mi to, že nevím. Nemůžu být v jednom městě nadlouho. Rok jsem bydlel v Poděbradech a po roce jsem už nemohl tam být. Teď jsem v Hradci už 3 roky a už taky nemůžu, potřebuju něco jiného a nového. Když vidíš každý den stejné lidi a stejné silnice, mizí motivace něco dělat."

Respondent 6.U

Další respondent také studuje v Praze, momentálně nemá stálou práci, ale občas pracuje učitelem na doučování: učí český jazyk a psychologii. Rodiče ho finančně podporují, nepotřebuje pracovat. Momentálně bydlí na bytě s přítelkyní. Nevadí mu to, že nemá skoro žádný výdělek, nejdůležitější je pro něj studium, protože věnuje studiu víc, než 80% svého času, jezdí na mezinárodní konference.

"Nepracuju. Ale jestli občas učit češtinu a psychologii je práce, teda pracuju. Nemohu si stěžovat, peníze mám, pomáhají mi rodiče. Nevím, jak bych mohl teď pracovat, furt se učím."

Respondent není upovídaný, odpovídá velmi krátce. Praha se mu líbí, ale jak již jsem uvedla, plánuje jet někam jinam.

"Praha je fajn, ale není tu moře."

Podle odpovědi respondenta mohu posoudit, že peníze není důležitým aspektem jeho života, zajímá ho víc vzdělání a možnost se rozvíjet jako osobnost.

"Furt se ptáš na peníze, řeknu, že nevím. Chci být odborníkem, rozvíjet se, cestovat."

Shrnutí

Všichni respondenti mají buď stálou práci nebo brigády, snaží se si vydělat peníze bez pomoci rodičů. Skoro všichni respondenti bydlí a pracují v Praze, ostatní dva respondenti bydlí v Hradci Králové, ale se plánují stěhovat také do Prahy.

4 Přijetí základních prvků kultury.

Respondent 1.R

Respondentka tvrdí, že umí česky velmi dobře. Bez problémů si čte české knihy, vědecké články a časopisy. Během prvního roku se učila česky v Poděbradech.

"Když jsem přijela do Česka, jsem vůbec neuměla česky, jenom "Ahoj". Od rána do 15:00 jsem byla na zámku na kurzech, večer jsem byla v baru s kamarády. Potkali jsme tam hodně českých studentů, se kterými jsme se snažili mluvit česky. Na začátku jsem mluvila anglicky, pak jsem mixovala anglická slovíčka a česká. Pochopila jsem, že Češi mluví úplně jinak, než učitelky ve škole: mluvili rychle, měnili koncovky, no a ještě rádi mluví sprostě. Díky nim to taky umím."

Na vysoké škole je jediná Ruska, všichni ostatní studenti jsou Češi. Tato situace pozitivně ovlivnila znalost českého jazyka respondentky.

"To byl můj plán. Tam jsem neměla výběr, musela jsem mluvit česky, psát česky a komunikovat s ostatními česky a to mi opravdu pomohlo... Stávalo se tak, že jsem říkala něco blbě, ale spolužáci se mi nikdy nesmáli, jen trošku z toho, jaký mám přízvuk, ale jinak byli na mne hodní."

Respondentka je také vděčná své práci, protože hodně komunikovala s mnoha lidmi a právě kvůli tomu se tak dobře naučila jazyk.

"V práci jsem potkávala hodně mládeži, důchodců, dětí, se všemi jsem se bavila a byla to mega zkušenost. Na začátku se mohlo stát, že třeba řeknu něco špatně, ale stejně mi rozuměli...mysleli, že jsem Slovenka, ale to je spíše lichotka..."

Respondentka bydlela 4 roky s ruský mluvícím přítelem, momentálně bydlí sama na kolejích a je svobodná. Často potkává ukrajinské ženy, které se vdaly za Čecha a mají společné děti.

"Vím, že je hodně ruských a ukrajinských rodin, které se stěhovali sem třeba 10-15 let zpátky, ale osobně je neznám a nikdy jsem je nepotkávala, možná jen v cizinecké policii... znám spoustu Ukrajinek, které si tady našly Čecha a už mají občanství..."

Respondent 2.R

Respondentka se učila český jazyk 2 roky: měla online-lekce češtiny rok před odjezdem do České republiky a také se učila jazyk v Poděbradech během prvního roku pobytu. Dnes si může číst jakékoli knihy a dívá se na české filmy.

„Nehledě na to, že jsem měla celý rok online-lekce v Rusku, nemohla jsem mluvit česky vůbec, jsem se bála, nevím. Ostatní studenti chodili často v Poděbradech na pivo s Čechy, já ne, nejsem moc kamarádká.“

Znalost jazyka respondentky se mnohem zlepšila během studia na vysoké škole. Druhý faktor, který také ovlivnil znalost českého jazyka, je vztah s Čechem.

„Během prvního roku na vysoké škole jsem začala chodit s Laďou, takže jsme s nim mluvili česky, často mi pomáhal něco psát do školy nebo třeba udělat prezentaci.“

Momentálně bydlí na kolejích, má české spolubydlící. Respondentka tvrdí, že má občas gramatické chyby, ale jenom v stresových situacích, jinak rozumí všemu a nemá žádné potíže.

„...když mluvím s šéfem, jsem nervózní a mohu říct blbost...prezentuji něco před spolužáky a mám nějaké chyby, to je naprosto normální.“

Respondentka potkávala rodiny, které se stěhovali z Ukrajiny do České republiky, avšak není je hodně.

„Ano, potkávala jsem ukrajinské rodiny v práci, mají dítě nebo dvě, ale neznám je osobně.“

Respondent 3.R

Respondentka se učila český jazyk jeden rok na kurzech v Praze, pak začala studovat na vysoké škole v Hradci Králové. Předpokládá, že začala rozumět Čechům během prvního ročníku na univerzitě, protože se často bavila se spolužáky a také byla jediná Ruska ve třídě.

„V Praze na kurzech jsem skoro ničemu nerozuměla, jsme hodně kalili s ruskými mluvícími a anglickými mluvícími... možná jen ve druhém semestru V Hradci jsem se začala kamarádit s Čechy a po půl roce jsem uměla docela dobře česky.“

Momentálně mluví česky velmi dobře, může číst knihy, vědecké články a poslouchat rádio v autě, bez problémů komunikuje s Čechy. Znalost jazyka mnohem ovlivnilo studium na vysoké škole.

„Neřeknu, že mluví ideálně bez chyb, ale mluví. Když jsem byla na Erasmu ve Slovinsku, vůbec jsem nemluvila tam česky a pak s tím byl problém, ale teď je to mnohem lepší.“

Během posledních dvou let nekomunikuje s Čechy, pracuje většinou s ruskými mluvícími, nemá České kamarády, bydlí na pokoje sama.

„Nějak se to s Čechy nepovedlo, mám lepší vztah s kýmkoli jiným, než s Čechy.“

Respondentka potkávala lidi ze starší emigrace, protože pracovala v pojišťovně a každý den komunikovala s ruskými a ukrajinskými migranty.

„Ano, ano, často jsem je potkávala v práci.. byly to rodiny, které jsou tu už 8-10 let, ale zatím nemají občanství.“

Respondent 4.U

Respondentka se také učila česky na kurzech v Poděbradech, jazykové kurzy trvaly jeden rok. Během tohoto roku změnila obor: plánovala studovat ekonomiku, ale změnila tento obor na medicínu, proto se učila český jazyk pouze půl roku a ostatní půl roku se učila medicínu v angličtině. Hodnotí svou znalost českého jazyka jako střední:

může mluvit česky v obchodech a restauracích na základní úrovni, ale je neschopna mluvit jazykem plynule.

„Můžu si něco objednat jo, mám ten základ, ale sedět někde v restauraci s českým kamarádem a mluvit o politice nebo o svém životě, tak to ne..“

Studuje medicínu v češtině, plánuje psát bakalářskou práci také v češtině, avšak není její jazyková znalost dostatečná pro plnohodnotnou komunikaci. Jak již bylo uvedeno bydlí respondentka sama na kolejích a má přítele, který je z Izraele, mluví s nim anglicky. Potkávala ukrajinské rodiny ze starší emigrace, jednu rodinu zná osobně, jsou známí její rodičů. Také zná žen z Ukrajiny, které přijely pracovat do České republiky, potkaly tady českého manžele a nakonec zůstaly.

„Je nás tu hodně... Dobří kamarádi mého tatínka bydlí tu již 12 let. Před tím, jak jsem odjela, jsme jim psali a ptali se na všechno možné. Poradili nám, kam radši jet a kde studovat... Ukrajinské ženy jsou nejhezčí, Čechy je chtějí za manželky, to není tajemství.“

Respondent 5.U

Respondent se učil český jazyk na kurzech v Poděbradech, které také trvaly jeden rok. Během prvního roku pobytu v České republice potkal hodně českých kamarádů, se kterými trávil svůj volný čas, proto se za rok naučil velmi dobře česky.

„Mám tvrdý přízvuk, nemůžu s tím nic udělat, ale mně to vůbec nevadí. Mohu říct, že mluvím plynule, asi neznám nějaká slovíčka, avšak kdo zná?“

Během druhého roku svého pobytu se jeho jazyková znalost zlepšila. Hlavní příčinou se stálo studium na vysoké škole. Respondent studuje politologii a často prezentuje různá témata, píše referáty a má většinou ústní zkoušky.

„Na začátku to byl takový stres, furt po mně něco chtěli. Všichni mlčeli na přednáškách, odpovídal jenom já. Ústní zkoušky, prezentace, obrovské práce.. Páne Bože!«

Jak již bylo uvedeno, 4 roky bydlel s ruský mluvící přítelkyni, momentálně bydlí na kolejích v Hradci Králové a má české spolubydlící. Respondent nezná osobně lidí se starší emigrace, pouze ruské a ukrajinské studenty, které bydlí v České republice přibližně 5-7 let.

„Bavím se většinou se studenty, kteří jsou tady jako já... Potkával jsem ukrajinské pracovníci, ale jsou tu jen 3 měsíce, pak musejí zpátky domu.“

Respondent 6.U

Respondent se také vystudoval české kurzy v Poděbradech. Úspěšně absolvoval závěrečné zkoušky, ale nemluvil česky. Věnoval hodně času studiu v Poděbradech a také se připravoval k přijímacím zkouškám.

„Uměl jsem dobře gramatiku, ale mluvil jsem česky jenom s učitelkou. Nebyl vůbec čas praktikovat jazyk.“

Momentálně umí česky mnohem líp, může se bavit s Čechy, nemá žádné potíže. Studium na vysoké škole ovlivnil jeho úroveň češtiny, byl jediný Ukrajinec ve třídě.

„Nikdo se tam nechce učit, jsem v šoku. Polovinu studentů vyhodili po prvním semestru, to nechápu.“

4 roky bydlel sám, již několik měsíců bydlí s ruskou mluvící přítelkyní, která je z Bulharska. Respondent zná několik lidí ze starší emigrace, ale není je moc. Nezná osobně ukrajinské či ruské rodiny, které se stěhovaly do České republiky a tady zůstaly.

„Znám... ne hodně, prostě některých znám.“

Shrnutí

Všichni respondenti vystudovali kurzy češtiny během prvního roku bydlení v České republice. Také tvrdí, že hlavně studium na vysoké škole ovlivnilo jejich znalost českého jazyka.

Nehledě na to, že právě studium měl vliv na znalost češtiny všech respondentů, úroveň této znalosti se nejvíce liší. Kromě studia, jsou i další faktory, které ovlivňují znalost jazyka. Ti respondenti, kteří mluví česky velmi dobře, mají práci, kde pořad mluví česky, mají české kamarády, se kterými často komunikují nebo bydlí na kolejkách a mají české spolubydlící. Jinými slovy, někteří respondenti neustále praktikují jazyk v českém prostředí. Ti respondenti, kteří mluví česky docela dobře nebo na normální úrovni, nekomunikují s Čechy často a mají většinou teoretické znalosti, například umí dobré gramatiku. A jedna respondentka, která má střední znalost češtiny, nekomunikuje s Čechy vůbec, má anglicky mluvící kamarády a také anglicky mluvícího přítele.

5. Sociální integrace v českém prostředí

Respondent 1.R

Respondentka má dvě české kamarádky, se kterými se často vidí a tráví svůj volný čas. Studují spolu stejný obor na stejné na univerzitě v Hradci Králové, avšak jsou o rok starší. O víkendu chodí do hospody nebo do baru a občas mohou vyrazit na výlet na hory nebo do jiného města.

“Mám hodně českých kamarádů, ale jsou spíše známí. Můžu říct, že mám dvě kamarádky v České republice, jsou Češky a jsou mega v pohodě. Trávíme spolu čas, jezdíme na výlety, můžu jet do Prahy nebo jsme byly třeba na Orlických horách. O víkendu chodíme často na pivo nebo jen tak na procházku.”

Respondentka rada jezdí do baru, který se nachází v Poděbradech, protože jsou tam její čeští známí, které potkala během prvního roku pobytu v České republice. Zná se s majitelem tohoto baru a také s barmany, kteří tam pracují.

“Byli jsme tam jen dva Rusové, chlástali jsme tam skoro každý pátek během mého prvního roku v Česku. Znal nás tam každý a měli jsme vždy dobré vztahy s Bosakem a barmanami. I do teď tam jezdím občas, je to skvěle místo.”

Respondentka chodila do posilovny v Hradci Králové a sportovala tam několikrát týdně. Momentálně se snaží běhat venku a přestala chodit do posilovny kvůli koronavirové krizi. Před tím sportovala se svým přítelem.

“Nikdy jsem neměla hodně volného času, protože jsem chodila do školy a pak do knihovny, snažila jsem se pracovat, ale večer jsem mohla jít cvičit do posilky, třeba párkrát do týdne.”

Respondent 2.R

Respondentka nemá žádné české kamarády. Vysvětluje tento fakt tím, že se nevytvořili dobré vztahy s Čechy, ale nedokáže ozřejmit příčinu.

“..nemám je, jako vůbec.. Ti Češi jsou jiní.. Během prvního ročníku jsem mohla vyrazit do nějaké hospody se spolužáky a byl tam jeden Čech, se kterým jsem trávila hodně času spolu, ale teď nevím, píšeme si občas, není to můj kamarád.”

Respondentka nechodí do hospod často, ale má několik oblíbených hospod v Praze, kam chodí se svými kamarády, přičemž jsou buď rusky mluvící nebo anglicky mluvící.

“Tolik času nemám, ale samozřejmě znám pár dobrých míst v Praze.”

Respondentka věnuje hodně času práci, proto nemá dost volného času na volnočasové aktivity, je buď doma nebo v práci, občas může vyrazit na procházku.

“Nemám ani čas, ani náladu cvičit. Můžu jít na procházku večer s někým, ale jinak mám takovej líný život.”

Respondent 3.R

Respondentka má nejlepšího kamaráda a je Čech, to je její přítel. Často se s ním vidí a také s jeho kamarády. Navíc má několik českých kamarádek, se kterými spolu studuje, ale nazývá je spíš známými. Píší si často a chodí do knihovny spolu.

“Je to jasný, že mám nejlepšího kamaráda. Určitě víš kdo to je. Láďa. Chodíme na pivo s jeho kamarády a jsou na mne hodní. Hrajou všude hokej a zvou mne fandit. Holky ze školy jsou spíše známé, sedíme každý den v knihovně a píšeme referáty.”

Respondentka chodí do hospod docela často, chodí tam většinou se svým českým přítelem, avšak nemá oblíbenou hospodu, kam by často chodila a znala někoho z personálu.

“Vždy hledáme něco nového, nějakou jinou dobrou hospodu, je jich hodně v Praze. Neřekla bych, že máme oblíbenou.”

Respondentka věnuje hodně času studiu a práci, momentálně nemá žádné volnočasové aktivity, ale plánuje začít cvičit po ukončení bakalářského studia.

“Řeknu ti narovinu, jsem líná. Chtěla bych začít cvičit nebo alespoň běhat v parku o víkendu, ale teď mám školu a hodně pracuju, možná až udělám státní zkoušky.”

Respondent 4.U

Respondentka také nemá české kamarády, komunikuje většinou s anglicky mluvícími. Kvůli tomu, že nemluví dobře česky, nemůže najít s Čechy společnou řeč, avšak nemá pro to motivaci. Tráví svůj volný čas se svým anglicky mluvícím přítelem a s kamarády, se kterými mluví také anglicky.

“Nemám české kamarády. Během prvního ročníku jsem se bála s nimi komunikovat kvůli nedostatečné znalosti českého jazyka, avšak oni ani nechtěli... Teď nemám motivaci si najít nějakou českou kámošku, mám tu dost jiných kamarádů, s Čechy to nějak nejde..”

Respondentka neužívá alkohol a nechodí do hospod, proto nemá oblíbenou hospodu, ale má restaurace, kam rada chodí.

“Snažím se vůbec neužívat alkohol, proto nechodím do barů nebo hospod, možná občas se spolužáky, ale moc se mi nechce. Rada chodím na oběd do “Friday’s” nebo ještě někam..”

Respondentka rada jezdí na výlety se svým přítelem nebo se svými kamarády. Také občas chodí na jógu.

“Mám rada aktivní odpočinek, s přítelem jezdíme na výlety aspoň na pár dní. Nikdy neseďím doma, našla jsem super centrum, kam chodím na jógu.”

Respondent 5.U

Na začátku rozhovoru respondent řekl, že nemá české kamarády a že jsou jeho známí, ale později vysvětlil, že má blízkého kamaráda, kterého potkal v Poděbradech, ale je momentálně v Aténách. Jeho kamarád se přestěhoval, protože si našel tam práci. Často mu volá a také si píšou, občas se spolu dívají na fotbal přes FaceTime.

“Hele.. Můžu říct, že Vojtěch je můj kamarád, je pracovitý, chytrý a upřímný. Bohužel odjel do Atén rok zpátky, ale jsme stále v kontaktu. Slíbil jsem mu, že přijedu na návštěvu, ale teď není čas.”

Respondent má oblíbenou hospodu a je také v Poděbradech. Předpokládám, že to je stejné místo, o kterém mluvila Respondentka 1.R. Navíc k tomu, často chodí do jedné hospody v Hradci Králové se svými spolužáky.

“Do Boss baru jsme chodili každý víkend, občas tam jezdím z Hradce, pamatuju jméno každého barmana, tam je super majitel Petr... V Hradci vždy chodíme na pivo do hospody “U Lva”, máme tam pokaždé pivní večer se spolužáky a profesory.”

Respondent se snaží běhat každý den buď ráno nebo večer, před koronavirusovou krizí chodil pravidelně do posilovny. Dvakrát týdně navštěvuje online přednášky k jazykovým zkouškám.

“Běhám skoro každý den pokud je dobré počasí..mám lekce v online škole, potřebuju dobrou angličtinu pro školní zkoušku, mluvím 45 minut s nějakým Angličanem dvakrát týdně, je dobrá věc.”

Respondent 6.U

Respondent nemá blízké české kamarády, ale má známé, se kterými může vyrazit do hospody nebo do knihovny. Popisuje sebe jako introvert a preferuje být sám.

“Komunikuju s Čechy, obklopují mne dobří a adekvátní lidé. Nejsou moje kamarádi, ale můžem zajít na pivo nebo spolu psát nějaký referát. Rad studuju sám doma nebo chodím na večerní procházky, taky sám.”

Respondent nemá hospodu nebo bar, kam často chodí, vždy ho zvou spolužáky do různých míst.

“Ani nevím...kam pozvou, tam jdu.”

Jak již bylo uvedeno výše, respondent věnuje svůj čas pouze studiu, čte knihy a divá se na filmy doma.

“Škola, škola a ještě jednou škola!”

Shrnutí

V této části jsem se zaměřila na úroveň integrace respondentů do prostředí každodenního sociálního života. Zjistila jsem, že úrovní integrace se respondenti výrazně liší. Rozdělila jsem je do tří skupin.

První skupina je velmi dobře integrovaná. Jsou to respondenti, kteří mají buď české známé a kamarády, nebo českého partnera. Společně tráví čas a dobře komunikují nejenom s kolegy, ale i v situacích krátkodobých sociálních interakcí. Patří sem respondenti R1, R3 a U5.

Druhá skupina nemá české kamarády vůbec. Respondenti komunikují buď pouze s osobami z vlastního etnického prostředí, nebo s cizinci mluvící anglicky. Jeden z respondentů cítí rozdíl mezi sebou a Čechy. Druhý respondent si kvůli nedostatečné znalosti češtiny nedokázal najít českého kamaráda a momentálně nemá motivaci tuto situaci změnit. Tuto skupinu tvoří respondenti R2 a U4.

Třetí skupinu zastupuje pouze jeden respondent, a to U6. Ten sice nemá problém s komunikací s Čechy, ale raději zůstává sám. Předpokládáme, že za tímto rozhodnutím stojí jeho osobnostní vlastnosti.

Můžeme konstatovat, že integrace do nového prostředí každodenního sociálního života není pro všechny stejná. Někteří respondenti se do běžného sociálního života zapojili snadno především díky uzavření bližšího přátelství nebo partnerství s osobou nebo osobami z domácího českého prostředí, zatímco jiní se v oblasti krátkodobých sociálních interakcí v situacích každodenního života potkají s problémy, které přiznávají, nebo je skrývají za své osobní vlastnosti.

6. Náznaky vytváření pluralitní identity.

Respondent 1.R.

Nehledě na to, že respondentka má dvě české kamarádky, popisuje Čechy docela negativně, přičemž si nemyslí, že jejich chování ovlivněno tím, že je cizinka a je "Jiná".

"Většina známých Čechů je docela sobecká, neříkám, že jsou všichni sobečtí, jen nechtějí něco dělat pro toho druhého jen tak, bez vlastní výhody. Obávám se, že v čas nouze mi nepomohou.."

Respondentka nepovažuje Českou republiku za svou vlast, avšak nevidí problém v tom, jestli v budoucnu budou její děti považovat za svou vlast Českou republiku.

"Mít zároveň dvě vlasti? To ne. Za svou vlast považuju Rusko, tam jsem se narodila a studovala, cestovala. Rusko je částí moje duše."

Respondent 2.R

Respondentka popsala český národ jako národ uzavřený. Předpokládá, že je to jeden z důvodů, proč se ne vytvořili dobré vztahy s Čechy.

"Češi jsou velmi uzavřený národ, který nechce nikoho přijmout "hrát na svém pískovišti". To není můj problém nebo jejich, tak to prostě je. Jsi buď Čech nebo ne Čech."

Respondentka bezpodmínečně nechce považovat Českou republiku za svou vlast. Pokud by se její dítě narodilo v České republice, neměla by problém s tím, že dítě bude považovat Českou republiku za svou vlast.

“Ne, ne. Česko nikdy nebude pro mne vlastí..Pokud by se moje děti narodily tu, ale to tak nebude, nemám nic proti, Česko bude jejich vlastí.”

Respondent 3.R

Respondentka má českého přítele a má dobré vztahy s Čechy, ale zároveň se chtěla také podělit i o jiný názor.

“Netýká se to všech, ale Češi rádi stěžují, třeba na politiku, svůj život..třeba “Za všechno může Babiš”, víš jak to myslím jo?”

Respondentka by chtěla považovat Českou republiku za svou vlast, ale zatím je pro ní Rusko jedinou vlastí.

“To bych možná chtěla, ale bohužel nebo bohudík tak říct nemůžu. S dětmi to bude jinak, to bude opravdu jejich vlast, budou mluvit česky, protože se tady narodí.”

Respondent 4.U

Respondentka si také myslí, že jsou Češi uzavřený národ, což má vliv na vytváření vztahů s nimi.

“Nechtělí pustit cizích do své přátelské skupiny, můžou být hodnými, přátelskými, ale je velmi složité stát se jejich kamarádem, protože mají vlastní hranice.”

Respondentka by nikdy nemohla považovat za svou vlast Českou republiku, protože se cítí, že je doma pouze na Ukrajině.

“Ne, to si nemyslím..Česko je dobré místo, ale Ukrajina je v mém srdci. Jenom tam se cítím, že jsem doma. Tady to vůbec necítím, ani trošku.”

Respondent 5.U

Pro respondenta otázka, která se týkala soukromého názoru o Čěších, nebyla jednoduchá, proto přemýšlel cca jednu minutu.

“Z prvního pohledu jsou dobře vychováni, přátelští a vždy se usmívají, první dojem je vždy pozitivní. Pak jsem si začal všimnout nějakou falešnost... Češi jsou taktnější, ale méně upřímní.”

Respondent tvrdí, že Česká Republika nemůže být jeho vlastí, avšak by udělal všechno, aby jeho děti považovali tuto zemi za svou vlast.

“Česko nebude mou vlastí... Snažil bych se to udělat tak, aby moje děti považovaly za svou vlast Českou republiku, ale chtěl bych, aby mluvily i rusky.”

Respondent 6.U

Respondent byl jediným, kdo neřekl nic negativního o Čechách. Tvrdí, že neměl negativní zkušenosti během interakce s Čechy.

“Všichni Češi jsou různí, třeba je mládež otevřená, nepotkal jsem konzervativní Čechy, nikdy jsem necítil diskriminaci, možná to je kvůli tomu, že se bavím s adekvátními.”

Respondent neplánuje zastávat v České republice, proto nemůže považovat za svou vlast místo, odkud se bude stěhovat.

“No ja nevím, myslím si, že ne.. ale děti ano, to bude opravdu jejich vlast, pokud se tady narodí.”

Shrnutí

Zde pro mě bylo důležité zjistit, zda respondenti mají zájem o nabytí další kolektivní identity a mají zájem o integraci díky přijetí nové etnické identity.

Všichni respondenti uvedli, že by nikdy nemohli považovat Českou republiku za svou vlast, vždy budou považovat za svou vlast stát a město, ve kterém se narodili. I když by neměli nic proti tomu, aby v budoucnu jejich děti, kdyby zde narodily, považovaly Českou republiku za svou vlast. Lze si rovněž všimnout, že v jejich chápání je vlastí stát a město.

Většina respondentů si myslí, že český národ je uzavřený, má odlišnou mentalitu s vlastní mentální hranicí a Češi nikdy nebudou považovat cizího za svého. Pět respondentů ze šesti mělo negativní zkušenosti během interakce s Čechy: cítili falešnost

a neupřímnost. Dva respondenti, kteří tvrdili, že nemají české kamarády, vysvětlují to pouze tím, že jsou Češi jiní a nechtějí přijmout do své komunity žádného cizího.

Respondent 6U jako jediný neměl negativní zkušenosti s Čechy a nikdy necítil diskriminaci. Také on ale uvedl, že by nikdy nemohl považovat ČR za svou vlast a neplánuje zde zůstat, protože by chtěl bydlet někde jinde.

Z těchto odpovědí můžeme usoudit, že pro ruské a ukrajinské respondenty i po 4-5 letech pobytu v České republice není zdejší prostředí „rodné“, „blízké“ nebo „své“. Vždy budou odlišovat svou vlast a Českou republiku, protože cítí rozdíl mezi "my" a "oni". Navzdory tomu, kdyby někdo z respondentů chtěl považovat české prostředí za své, podle svých zkušeností se domnívají, že česká společnost je i tak nechce přijmout.

7. Národní symboly a jejich relativizace

Respondent 1.

Respondentka slaví jak české, tak i ruské národní svátky. Pro ní jsou národní svátky důležitou částí vlastní kultury a také nové české kultury. Od dětství slavila národní ruské svátky se svou rodinou, proto hrají pro ní velkou roli.

“Miluju i české svátky, je jich tak hodně: den Svatého někoho, pak druhého.. Naše národní svátky také slavím, píšeme si s babičkou a dědečkem, volá mi maminka a tatínek, to tak bylo vždy a tak zůstane..”

Respondentka není věřícím člověkem, ale byla pokřtěná v dětství. Neplánuje pokřtít svoje děti v budoucnu, ale v případě, že se její děti budou chtít pokřtít, podpoří jejich rozhodnutí.

“To je složitá otázka, asi nevěřím v Boha..Věřím v energii, nechodím na bohoslužby, můžu se tam zajít jen tak a podívat se jak to tam vypadá uvnitř...Nechci křtít svoje děti pokud nepochopí samy, že to chtějí, to musí být jejich výběr, ne můj.”

Respondentka neví nic o oddělení pravoslavné ukrajinské církve od ruské.

Respondent 2.R

Respondentka také slaví české a ruské národní svátky. Domnívá, že uchování vlastní kultury, tradic a zároveň uznání nové kultury je velmi důležité.

“Jsem pro jakékoli kulturní tradice a svátky. Čím víc je kulturních odlišností, tím je lip.”

Respondentka je nevěřící a nechodí na bohoslužby, avšak nemá nic proti tomu, aby se její děti pokřtily. Sama je křtít nechce.

“Nejsem (věřící). Zajímám se o náboženství, to je zajímavé téma, ale nemám s tím nic společného... Neplánuju je křtít, ať to je jejich výběr.”

Respondentka si myslí, že oddělení ukrajinské pravoslavné církve od ruské je výlučně politický krok, který žádným způsobem neovlivňuje život věřících lidí.

“To je naprosto jasný, to je jen politika.”

Respondent 3.R

Respondentka také rada slaví národní svátky, avšak pokud jsou stejné svátky v Rusku a v České republice, ale jsou v různé dny, tehdy slaví je podle katolického kalendáře (jak se to slaví v České republice).

“Slavím třeba české Vánoce a Velikonoce, protože se tyto svátky v Rusku slaví později, neslavím je dvakrát.” Respondentka není věřící, nikdy nechodila na bohoslužby a neplánuje křtít svoje děti.

“Ano, slavíme rodinou Vánoce, ale to je jako tradice, nejsem věřící člověk. Respektuju věřících, moje babička chodí občas na bohoslužby...Křtít děti nechci, ale jestli budou chtít, proč ne...”

Respondentka nevěděla co říct ohledně oddělení ukrajinské pravoslavné církve od ruské. “Mmm...no ja nevím”

Respondent 4.U

Respondentka slaví Vánoce a Velikonoce podle pravoslavného kalendáře, jak se to slaví v Ukrajině, avšak slaví ostatní české svátky.

“Na Vánoce jsem většinou doma se svou rodinou a slavíme spolu, někdy stíhám i na Velikonoce... České svátky také mám rada, Češi rádi slaví všechno možné...”

Respondentka je jediná pravoslavní věřící, často chodí na bohoslužby a má věřící rodinu. Chtěla by křtít svoje děti, ale její přítel je jiného náboženského vyznání.

“Chodím na bohoslužby v Praze aspoň jednou za měsíc, ale většinou častěji... Víš jak, můj přítel je žid, proto si nemyslím, že budeme křtít naše děti, i když bych chtěla. To bude jejich výběr v budoucnu.”

Respondentka také tvrdí, že je oddělení ukrajinské pravoslavné církve od ruské politickou manipulací ze strany Ukrajiny. Myslí si, že toto oddělení není schopno zlomit víru ruského a ukrajinského národu.

“Ja tomu vůbec nerozumím, jsme všichni bratři a sestry, mám na mysli ruský a ukrajinský národ. Tento krok je manipulací, aby jsme se zase hádali mezi sebou, ale lidé za to nemůžou.”

Respondent 5.U

Respondent slaví české národní svátky pokud je v České republice a skoro neslaví ukrajinské svátky. Na Silvestra a Vánoce často jezdí domu a slaví tyto svátky také podle pravoslavného kalendáře, protože to je rodinná tradice, jinak stejné svátky neslaví dvakrát.

“Slavím Den Ukrajiny a jiné Den vítěztví, ale jinak slavím jenom české národní svátky. S mámou slavíme Vánoce 7.01. a pak už neslavím české Vánoce.”

Respondent je ateista, přičemž je jeho matka pravoslavní věřící. Nikdy nebude křtít svoje děti. Respondent je si jistý, že kvůli jeho výchově se jeho děti nebudou křtít, ale nebude mít nic proti tomu.

“Matka je věřící, to je vtipný. V dětství jsme chodili na bohoslužby, nikdy tomu nerozuměl, ptal se vždycky proč toto lidé dělají. Pro mne je náboženství způsobem manipulace, to je způsob si vydělat peníze a kontrolovat lidi.”

Respondent také uvedl, že oddělení ukrajinské pravoslavné církve od ruské je politická manipulace.

“Politická hra, co k tomu ještě říct?”

Respondent 6.U

Respondent slaví jak ukrajinské, tak i české svátky, také když jsou stejné svátky, slaví je dvakrát v různé dny.

“Klidně je můžu slavit dvakrát, moc nad tím nepřemýšlím.”

Respondent není věřící a jeho rodina je také nevěřící. Nikdy nebyl na bohoslužbách. Respondent neplánuje křtít svoje děti a tvrdí, že by ani nechtěl, aby se sami pokřtili v budoucnu.

“Jsem si jistý, že moje děti nebudou věřícími. Výchova bude mít velký vliv, to já vím.”

Respondent neodpověděl na otázku ohledně oddělení církve, protože pro něj toto není zajímavé.

“Noo, co můžu říct, asi další otázka”

Shrnutí

Pro mě bylo důležité zjistit, zda respondenti dodržují národní a náboženské tradice a rituály, což je neverbálním projevem jejich etnické identity.

Ze šesti respondentů pět slaví národní státní svátky a také české svátky. Někteří mohou slavit i některé svátky dvakrát. Vysvětlovali to tak, že si chtějí zachovat svou kulturu a tradice a zároveň uznávat novou českou kulturu, protože je to pro ně důležité. Pouze jeden z respondentů (U5) slaví téměř výhradně české svátky, ale když je doma v Ukrajině, slaví s matkou i ukrajinské svátky, protože je to rodinná tradice.

Pět ze šesti respondentů nejsou věřící, ale nevadí jim slavit pravoslavné svátky, protože jsou pro ně důležitou součástí jejich kultury a rodinných tradic. Respondent 4U je jediným pravoslavným věřícím, který chodí na bohoslužby jak na Ukrajině, tak i v České republice.

Nevěřící respondenti neplánují křtít své děti v budoucnu, ale nebrání se tomu, aby byly pokřtěny, pokud by si to samy přály. Dva respondenti uvedli, že se budou snažit své děti vychovat tak, aby samy nechtěly být křtěny.

Co se týče oddělení pravoslavné ukrajinské církve od ruské církve, polovina respondentů na to nemá žádný názor. Druhá polovina se domnívá, že toto oddělení bylo politickou manipulací. Důležitá je výpověď věřící respondentky 4U, která chápe pravoslaví jako prostředek integrace Rusů a Ukrajinců, že „tento krok je manipulací, aby jsme se zase hádali mezi sebou“.

Z výše uvedeného vyplývá, že slavení národních svátků je pro každého respondenta výrazným prvkem etnické identity a uchovávání vlastní kultury. Zároveň je pro ně důležité akceptování české kultury a tradic i prostřednictvím účasti na slavení

svátků, které se staly součástí jejich života. Celkově tedy lze říci, že pro respondenty je důležité uchovávat si své symbolické kořeny a tradice, ale zároveň se sblíží s novým etnickým prostředím i díky podílením se na nových kolektivních zážitcích a zvyklostech.

ZÁVĚR

1. Závěr z výzkumu provedeného v roce 2020

Můžeme říci, že uchovávání etnické identity probíhá pomocí různých forem jednání. Jsou mezi nimi, například, udržování kontaktů s příbuznými bydlícími v zemi původu, s členy vlastní cizinecké etnické komunity, vyhledávání kontaktů s lidmi, kteří prošli podobnými zkušenostmi při migraci do nového státu i když pocházejí z různých etnik, udržování tradic a zvyků kultury země původu, jako je například oslavování národních svátků. Tyto faktory přispívají k uchování pocitu sounáležitosti s vlastní etnickou skupinou.

Nicméně, etnická identita se může v novém prostředí měnit. Pro jednotlivce může být náročné udržet svou původní etnickou identitu beze změn, protože se musí přizpůsobit novému prostředí s vlastní kulturou, zvyky a často odlišnými sociálními normami, které jednotlivec musí dodržovat, pokud chce být novou společností akceptován.

Jazyk je jedním z klíčových faktorů při změně nebo naopak uchování etnické identity. Jednotlivec, který se cizí jazyk naučil, má možnost komunikovat a myslet v novém jazyce, což ovlivňuje způsob jeho myšlení a chování. Tento faktor umožňuje rychlejší a jednodušší integraci do nové společnosti, seznámení se s novou kulturou a novým prostředím. To znamená, že se s tímto prostředím postupně vytváří vazba, která ovlivňuje původní etnickou identitu jednotlivce.

Na druhou stranu, když se jednotlivec cizí jazyk nenaučil, je omezen v integraci do nového prostředí. Setkává se s problémy komunikace se společností, která pro něj zůstává neznámá a může pociťovat osamělost. V takovém případě se etnická identita jednotlivce dokonce prohlubuje, protože se jedinec více spoléhá na svou původní kulturu a jazyk, které mu poskytují pocit bezpečí a sounáležitosti.

Dodržování tradic a zvyků nové kultury je dalším faktorem, který ovlivňuje etnickou identitu. Když se jednotlivec snaží poznat a respektovat nové zvyky, tradice a hodnoty, roste pravděpodobnost jeho akceptace v nové společnosti, protože jedná v souladu s požadavkou sociálního života. V takovém případě se méně projevuje pocit osamělosti, protože si jednotlivec si uvědomuje, že se stává součástí nového prostředí, i když možná ne zcela na 100%.

Analýza provedených rozhovorů potvrzuje výše uvedené. Respondentka, která se českému jazyku nenaučila, nemohla komunikovat s členy české společnosti a podle jejich slov, ani ti ji nechtěli přijmout. Po určité době zmizela i její motivace změnit tuto situaci a nakonec přestala s českými kolegy komunikovat. Udržuje vztahy s jednotlivci, kteří mají stejné zkušenosti a rovněž pozbyli motivaci k získání akceptace ze strany českých kolegů. Stýská se jí po své vlasti a rodině, což znamená, že její etnická identita se posiluje a prohlubuje.

Ostatní respondenti se do různé míry přizpůsobili nové české společnosti, integrovali se do běžného sociálního života, pracují, studují a mají české kolegy, kteří je akceptují. Mají osobní kamarády (nebo dokonce partnera), se kterými tráví hodně času.

Lze říct, že skoro všichni respondenti měli negativní zkušenosti s komunikací s představiteli českého etnika. Pociťovali rozdíl mezi "my" a "oni", který zdůvodňovali odlišnou mentalitou Čechů, kteří většinou nechtějí přijmout cizince mezi blízké přátele, i když mluví česky a udržuje české tradice a zvyky. Tento rozdíl pravděpodobně souvisí s historií České republiky, která byla v minulosti často vystavena vnějším vlivům a invazím. Český národ má tendenci být uzavřeným a mít obavy z "cizích".

2. Diskuze

Válka na Ukrajině výrazně ovlivňuje etnickou identitu tak Rusů, jako i Ukrajinců. Lze pozorovat proces posilování etnické identity obou národních společenstev, který je odpovědí na válečný konflikt a následné společenské změny.

V důsledku války se jedinci začali více identifikovat se svou etnickou skupinou a aktivněji se s ní ztotožňovat. V Rusku se projevila tendence ke konsolidaci ruského národního vědomí a etnické identity, Rusové mnohem intenzivněji vnímají svůj etnický původ. Ruská propaganda vyvolala široce přijímanou potřebou chránit zájmy Ruska a jeho a občanů.

V Ukrajině pozorujeme stejný proces posilování národní identity, který je navíc prohlubován vědomím významu nezávislosti a suverenity Ukrajiny jako státu. Ukrajinci intenzivněji vnímají význam své vlastní národní kultury a historie a sociální normou se stalo ztotožnění s ukrajinskou národní identitou.

Ukrajinské národní vědomí a etnická identita se vymezily zejména vůči ruskému národnímu vědomí a identitě, co nezbytně vyvolává napětí a konflikt mezi etnickými identitami Rusů a Ukrajinců. Toto napětí a konfliktní vymezení identity mohou vést k vyloučení a diskriminaci menšinových etnických skupin, kterých etnická identita neodpovídá většinové.

Pro další výzkum udržování vlastní etnické identity Rusů a Ukrajinců v České republice to znamená, že už není možné použít stejný scénář rozhovoru pro ruské a ukrajinské respondenty. Tato možnost byla v roce 2020 dána především blízkostí a vzájemným prolínáním ruské a ukrajinské etnické identity. V důsledku konfliktního vymezení ukrajinské národní identity vůči ruské tato blízkost zanikla.

Společné otázky pro Rusy a Ukrajince otázky by byly citlivé z hlediska národní identity, politické situace a historických událostí ve vztazích mezi Ruskem, Ukrajinou a Českou republikou. Vzhledem k současným politickým vztahům mezi těmito zeměmi by bylo těžké provést rozhovor na téma národnosti a přistěhovalectví, aniž by se vyskytly kontroverze nebo nepohodlné situace pro některé z účastníků.

Prožité události v době konfliktu mají výrazný dopad na etnickou identitu Rusů a Ukrajinců. Konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou vede k posílení pocitu sounáležitosti s vlastním etnikem a vyvolává negativní stereotypy o druhém etniku.

Jako ruská studentka, která studovala na české univerzitě, jsem se cítila být součástí nového sociálního prostředí a měla jsem přátelské vztahy s Čechy. Během mého pobytu v České republice jsem si vytvořila vlastní modifikovanou etnickou identitu.

Emocionální složka mé etnické identity byla spojena s pocitem sounáležitosti s ruskou kulturou a rodinnými tradicemi, které jsem si přinesla z domova. Zároveň jsem si vytvořila silné vztahy s českými přáteli a kolegy, kteří mi pomohli lépe poznat a pochopit českou kulturu.

Kognitivní složka mé etnické identity se týkala mého vědomí o tom, co znamená být Ruskou v zahraničí a jaké jsou stereotypy spojené s mou etnickou příslušností.

Nicméně nikdy pro mě nebylo problémem vysvětlit, že Rusové jsou různí a mají mnoho společného s ostatními národy.

Behaviorální složka mé etnické identity se týkala mých konkrétních akcí a chování, které reflektovaly mé etnické přesvědčení. Například jsem se snažila udržovat si ruskou kulturu a tradice v mém každodenním životě, jako například přípravu tradičních ruských jídel nebo poslech ruské hudby.

Nicméně, když mi v roce 2021 nebylo prodlouženo studentské vízum a musela jsem se vrátit zpět do Ruska, můj pocit etnické identity se změnil. Byla jsem nucena opustit své okolí, studium a práci v České republice a vrátit se do Ruska, což vedlo k pocitu ztráty a izolace. Když se poté rozhořela válka mezi Ruskem a Ukrajinou, pocit ztráty a izolace se ještě zvýšil a cítila jsem se ohrožená v Rusku.

To vedlo k tomu, že jsem se přestěhovala do Thajska, kde jsem našla bezpečí. Nové prostředí a kultura mě vyzvala k přehodnocení své identity a myšlenek, které jsem měla o sobě a o své rodné zemi.

Vlivem různých faktorů, jako jsou zkušenosti s diskriminací, emigrace a válka, jsem si uvědomila, že identita je mnohem komplikovanější než jen národní příslušnost.

Pro budoucí zkoumání etnické identity u Rusů a Ukrajinců ze sociologického hlediska je důležité věnovat pozornost několika klíčovým otázkám:

- 1) jaký vliv mají historické události a konflikty na formování etnické identity u obou národů,
- 2) jaký je vliv médií a politických názorů na to, jak se lidé identifikují a jaký vztah mají k vlastnímu národu a k jiným národům,
- 3) jaké jsou rozdíly v etnické identitě u lidí žijících v různých částech Ruska a Ukrajiny a jak se tyto rozdíly projevují v každodenním životě a chování.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Allport, G. 1954. The nature of prejudice. New York:
2. Bauman, Z. 2004. Individualizovaná společnost. Praha: Mladá fronta.
3. Barth, F. 1969. Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference. Beren: Scandinavian University Books.

4. Balič, N. 2013. Socialnaja identičnost: teoretiko-metodologičeskiye osnovanija sociologičeskogo analiza. Minsk: Sociologičeskij almanach.
5. Banton, M. 1983. Racial and Ethnic Competition. Cambridge.
6. Bauer, O. 2002. Nacionalnij vopros i soc-demokratija / Nacii i nacionalizm. Moskva: Praksis.
7. Berger, P. Luckmann, T. 1995. Socialnoje konstruirovanije realnosti. Traktat po sociologii znanija. Moskva: Medium.
8. Bourdieu, P. 1994. Načala. Moskva: Socio-logos.
9. Bourdieu, P. 2002. Identičnost i reprezentacija. Kazaň/New York: Ab Imperio.
10. Bromley, Y. 1983. Očerki teorii etnosa. Moskva: Nauka.
11. Browne, 2008. Sociology for Aa AQA. 3rd edition Polity.
12. Bžezinski, Z. 2004. Vybor: mirovoje gospodstvo ili global'noje lidërstvo. Moskva: Měždunarodnyje otnošenija.
13. Cippmann, W. 1922. Public opinion. New York:
14. Dryajeva, E. 2014. Osnovnyje koncepcii samoidentifikacii ličnosti v sociokulturnom kontěxtě: genezis i razvitije. Moskva: Sovremennyje problemy nauky i obrazovanija.
15. Durkheim, E. 1991. O razdělenii obščestvėnogo truda. Mětod sociologii. Sankt-Pětěrburg: Sociologičeskoje nasledije.
16. Erikson, E. 1996. Identičnost: Junost', Krizis. Moskva:Progress.
17. Fajzulin, F. 2014. Etničnost kak social'nyj potencial razvitija obščestva.
18. Gerasimenko, T. 2015. Etnos i kultura.
19. Giddens, A. 2005. Ustrojenije obščestva. Moskva: Akaděmičeskij Projekt.
20. Glazer, N., Moynihan D. Ethnicity: Theory and Experience. Cambridge: Harvard University Press.
21. Goffman, E. 1959. Presentation of Self in Everyday Life. New York: The Overlook Press.
22. Goffman, E. 1986. Stigma: Notes on The management of spoiled identity. Harmonsorth: Penguin.
23. Grečko, P. 2009. Identičnost - sovremennyje perspektivy. Moskva: Cennosti i smysly.

24. Habermas, J. 2002. Jevropějskoje gosudarstvo: jego dostiženija i přěděly./ Nacii i nacionalizm. Moskva: Praksis.
25. Havlík, R. 2005. Úvod do sociologie. 2. vyd. Praha: Karolinum.
26. Held, D. 2004. Global'nyje transformacii: Politika, ekonomika i kultura. Moskva: Praksis.
27. Hugget, P. 1979. Geografija, sintez sovremennyh znanij.
28. Huntington, S. 2004. Kto my? Vyzovy aměrikanskoj nacionalnoj identičnosti. Moskva: Tranzitkniga.
29. Chomyakov, M. 2006. Identičnost, tolerantnost i ideji graždanstva. Moskva: institut sociologii RAN.
30. Iljin, V. 1994. Otěčestvėnnyj racizm.
31. Jenkins, R. 1996. Social identity. London: Routledge.
32. Keller, J. 1997. Úvod do sociologie. 4., rozš. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství.
33. Kiselev, M. 1999. Strach i stigma: o socialno-psychologičeskych mechanizmachstigmatizacii bolnych SPIDom i žertv racionalnych katastrof. Psychologičeskij žurnal.
34. Krasavina, E. 2015. Socializacija i adaptacija kak sposob integracii Rossijskoj moloděži v soc-kul'turnuju srědu.
35. Kučukov, M. 2017. Etničnost, social'naja suščnost i suščestvovanije.
36. Kušner, P. 1951. Etničeskije territorii i etničeskije granici. Moskva: AN SSSR.
37. Logunova, J. 2018. Social'no-ekonomičeskije posledstvija měždunarodnoj migracii nasělenija.
38. Luhmann, N. 2007. Vvedėnija v sistėmnuju teoriju. Moskva: Logos.
39. Malachov, V., G. Stepin. 2010. Novaja filosofskaja enciklopedija. Moskva: Mysl.
40. Malinowski, B. 2015. Izbrannoje. Dinamika kultury.
41. Massey, D. 2002. Syntetičeskaja teorija měždunaraodnoj migracii. Moskva: Max Press.
42. Matoušek, O. 2008. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál.
43. Mead, G. 1996. Internalizovanyje drugije. Moskva: MGU.
44. Merenkov, A., K. Skryabina. 2020. Etničeskaja identičnost: predstavlenija žitělej krupnogo goroda o ruskom etnosě. Iževsk: UGU.

45. Ministerstvo vnitra České republiky. 2020.
46. Minušev, 1999. Social'naja antropologija.
47. Něměruk, E. Teoretičeskije podchody k issledovaniju pričín migracii.
48. Nivožilova, E. 2013. Sovrěměnnyje měždunarodnyje migracii: pričiny, osoběnnosti, posledstvija.
49. Oganesyán, M. 1992. Fenomen "zapyatnannoj reputacii" u maloletních pravonarušitelej. Moskva: Sociologičeskije issledovanija.
50. OON(OSN), 2004. Doklad o razvitii čelověka. OON.
51. Parsons, T. 1998. Sistěma sovrěměnných obščestv. Elektronnaja publikacija: centr gumanitarných technologij.
52. Pettigrew, T. 2001. In defense of subtle prejudice concept: a retort. European Journal of Social Psychology.
53. Popov, M. 2015. Osnovy sociokul'turnoj integracii i adaptacii.
54. Popkov, V. 2002. Stereotypy i predrassudky: ich vlijanije na process měždukul'turnoj komunikacii.
55. Romanova, O. 1994. Razvitije etničeskoj identičnosti u dětěj i podrostopkov. Moskva: MGU, disertační práce.
56. Schaefer, R. 1996. Education and Social Prejudice.
57. Skvorcov, N. 1998. Rasa, etničnost.
58. Skvorcov, N. 1999. Etničnost: Sociologičeskaja perspektiva.
59. Smirnova, J. 2010. Typy stigmatizirujuščich ustanovok. Minsk: BGU.
60. Smith, A. 1981. The Ethnic Revival in the Modern World. Cambridge: Cambridge University Press.
61. Stefanenko, T. 1999. Etnosociologija. Moskva: Institut psihologii RAN, "Akaděmičeskij projekt".
62. Stepanivič-Zacharijevskaja, D. 2008. Aktualnost issledovanija identičnosti. Moskva: Sociologičeskije issledovanija.
63. Tajfel, H. 1982. Identity and Intergroup Relations. Cambridge.
64. Tiškov, V. 2004. Boľšaja Rossijskaja enciklopedija.
65. Tiškov, V. 1997. Identičnost i kulturnyje granici // Identičnost i konflikt v postsovětskich gosudarstvach.
66. Toffler, A. 1997. Futuršok. Moskva: Laň.

67. Warker, L., Lunt, P. 1942. *The Status System of a Modern Community*. New Haven: Yale University Press.